

750

D 31

Dávid Zoltán

Kosztai József művészete: Emléke és hagyatéka Szentesen

SZAKDOLGOZAT

1995.

Kőrösi Csoma Sándor

Főiskola

Kosztá József művészete

- Emléke és hagyatéka Szentesen -

VKSZ45445

Konzulens tanár: Banner Zoltán

Készítette: Dávid Zoltán

1995.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Bevezető gondolatok	1.o
II/1.	Az alföldi festészet kialakulása	2. o.
II/2.	Kosztá művészetének fejlődése	6. o.
II/3.	Parasztábrázolás Koszta festészetében	17. o.
II/4.	Mellőzöttsége, felfedezése	20. o.
II/5.	Három évtized Szentesen	28. o.
III.	Összegzés	41. o.
IV.	Jegyzetek	42. o.
V.	Felhasznált irodalom	46.o.
VI.	Képek jegyzéke	50. o.
VII.	Mellékletek	52. o.

I.

Szentesen, egy alföldi kisvárosban élek. Nagyon kevés dolog van, amit az ember az ideérkező idegennek megmutathat, illetve amire büszke lehet. Ilyen említésre méltó az, hogy volt egy európai hírnévű festőnk.

Eddig csak szinte annyit tudtam, hogy róla nevezték el a múzeumot.

Fontosnak tartottam, hogy kezelebről megismerjem ezt a szinte "embergyűlöletig" visszahúzódó művészt. De nemcsak őt, hanem művészetét, emlékét, s a város hozzá fűződő viszonyát is. Jelentős ember volt ő, hiszen még mindig keringnek róla adomák, anekdoták. De ezek természetesen az évek során torzultak, nem mutatnak valós képet.

Mint ahogyan nem mutatnak valós képet a róla megjelent azon kritikák sem, melyek erősen magukon viselik a kor társadalmi-politikai eszmeiségét.

E kétfajta torzítás között kerestem a számomra legelfogadhatóbbnak, legemberrközelibbnek ható kép megrajzolásának lehetőségét. Azokat a kritikákat tartottam irányadónak, melyeken nem érződik semmilyen ráerőltetés.

Dolgozatomban a kronológiai sorrendet követem. Az alföldi festészet kialakulásának rövid bemutatása után sokat vitatott parasztábrázolását emeltem ki művészetéből. Fontosnak és érdekesnek tartottam művészi sorsának alakulását. Ebben meghatározó volt, hogy több mint 3 évtizeden át festette a szentesi tájat és népét.

Itt tartózkodásának és főként hagyatékának kutatását tartottam legfontosabb feladatnak.

II. Az alföldi festészet kialakulása

A magyar festők jóval később fedezték fel a magyar Alföld világát, mint az irodalom. Művészeink között Petőfinek sokáig nem akadt követője, vetélytársa. Így történt ezután az a különös eset, hogy a magyar Alföld és népének hallatlan témagazdagságát elsőnek egy osztrák festő August von Pettenkofen fedezte fel a műélvezők számára. A bécsi biedermeier festészet kifáradásának korában kapta művészeti nevelését, de 1851-ben Párizsban járt és ott megcsapta őt az újraéledt realizmus pezsdítő levegője. Szeme új szépségek iránt lett fogékony, a világ tarka változatossága kezdte érdekelni, Keletre vágyott ő is. S amikor visszagondolt magyarországi emlékeire, útrakelt és Szolnokon találta meg Keletjét, melyet előtte még más festő nem aknázott ki. Pettenkofen sikereinek, a szolnoki témák szépségének sokáig nem akadt magyar felismerője, követője. De példáját más osztrák művészek hamarosan követték. Ennek az osztrák festőgárdának a szolnoki népies és pusztai témákkal igen nagy sikere volt Nyugaton. Festményeik szabadulást jelentettek a sablonossá vált bécsi témáktól. Kissé egzotikusak is voltak az európai közönség számára. Egy ismeretlen és vonzó nép színes és mozgalmas életét tárták fel. Festési módjuk a szabad természettel való állandó érintkezés és a párizsi festészet hatása alatt levegősebb, színesebb, természetesebb volt, mint a megelőző bécsi műteremfestészeté.

Közben a magyar festészet is megérett arra, hogy a magyar Alföldnek szépségeit ünnepelje. Festészetünk történetében az Alföld a múlt század derekán a népeletkép-festéssel lépett be. E művészet első táplálója a romantika volt. Ám a romantikának meg kellett vívnia a maga függetlenségi harcát az érzelgős német-osztrák romantikával, s a klasszicizáló biedermeier, polgári regényesség helyett rá kellett találnia a saját hangjára.

A romantika hangját legelőször olyan képeken látjuk feltűnni, amelyek tartalmukban elbeszélő népeletképek. Vágtató betyárok, huszárok ábrázolása,

kocsmai verekedések, duhajkodó, busongó szegénylegények a témái a korai népéletkép festőink. - Jankó, Újházy, Szemlér, Barabás, Lotz - műveinek. Alkotásaik többnyire a táblairó-kor modorában készültek. Sok közöttük a szobabensőben ábrázolt jelenet, s ezekben a meghitt hangulatra való törekvés.

A nemzeti romantika fejlődésének útját Munkácsy Mihály lendítette tovább azzal, hogy felszámolta a népi zsáner idilli világát. Munkácsy drámai látására volt szükség ahhoz, hogy a romantikus népéletképek főszereplőiről kialakult torz idillikus képet felszámolja a külföldi közönség képzeletében. Művei új, drámai hangon, a valósághoz való ragaszkodással szólnak a népről.

A reá következő nemzedék népéletkép-festői új problémával találták szemközt magukat. Az impresszionizmus, a szabad ég alatti megvilágítás, fény és levegőérzékeltetés kérdéseit vetette fel. Ez az elsősorban optikai elvekre épülő festészeti irány veszélyeztette az elbeszélő tartalom alapuló népéletkép műfajának létjogosultságát. De mégis éppen a hazai művészet - jelesen a szolnoki festészet - törekvései és eredményei a hetvenes és nyolcvanas években mutatták meg, hogy a tematikus népéletkép-festészet és a plain-air célkitűzések összeegyeztethetők.

Vége, 1875-ben egyszerre három magyar festő is ellátogatott Szolnokra, hogy a magyar Alföld témáiból merítsen. Ebben egyrészt a kialakulóban levő realista irány, másrészt a szolnoki témavilág külföldi sikerei játszottak döntő szerepet. Böhm Pál, Aggházy Gyula és Deák-Ébner Lajos vállalkozásával kezdődött meg az Alföld magyar festészete.

Böhm Pál a müncheni műkereskedők kedvence például időnként Szolnokon töltötte meg vázlatkönyvét érdekkeltő motívumokkal, hogy visszatérve a bajor fővárosba, minél gyorsabban és akár többször is feldolgozza megfigyeléseit. Festményeinek kelendőbbé tételéhez megfelelő felszerelést is vitt magával Münchenbe. Ottani műtermébe egy szekeret is elszállíttatott, nem is beszélve a sok subáról, konderról, ostorról, rojtos gatyáról, melyekkel német modelljeit látta el egy-egy tősgyökeres cigányhistoria megjelenítésekor.

Szolnoknak már 40 éves művészi múltja volt, amikor külön művésztelepe megalakult. A szolnoki témák, az Alföld népszerűsége mind több és több művészt vonzottak a tiszaparti városba. A telep megalapítása a magyar művészetnek egyik döntő jelentőségű korára esett: éppen megújulásának korát élte. A nagybányai művésztelepen a magyar művészek kivonultak a szabadba, megfigyelték a szabadtéri fényhatások, később pedig a verőfény pompás játékait. Néhány év alatt kialakult a magyar naturalizmus, a plain-air festés, és ezeket az impresszionizmus követte. A formavilág megvolt, csak alkalmazni kellett az Alföldre.

A Képzőművészeti Főiskola és a mesteriskolák voltak hivatalos nevelőintézetek a festőifjúságnak. De akinek úgy tetszett, más szervezetekben is tanulhatott, a művésztelepeken. A millenium és az első világháború között négy ilyen újdonsült telep működött. A nagybányai, a szolnoki, a kecskeméti és a gödöllői. Mindegyik más típus: a szolnoki hivatalos jellegű, mert a kormány védőszárnyai alatt jött létre, hivatalos jellegű a kecskeméti is, mert létrehozója és patrónusa a város. De minden külső beavatkozás nélkül alakult meg a másik kettő, a nagybányait és a gödöllőit művészek alapították a maguk erejéből. Ezek a telepek hatással voltak a festészet hazai stílusának alakulására, jövő sorsára is. Egyben azonban iskolái is voltak kezdő festőknek. A nagybányai festők a táj, a természet jellegzetességeire építették stílusukat, ezzel magyar rögöz kötötték művészetüket. A jó szemű érdeklődők korán észrevették, hogy a nagybányai mesterek képein olyan különleges vonatkozások tűntek fel, amelyek elválasztották ezeket a megszokott műcsarnoki képek stílusától. Képeiknek már tárgya is más: hiányzott a festett adoma, hiányzott minden édeskedés, mesterkéltség hangulat. A jellegzetesebb képeken feltűnt palettájuk tisztasága, amivel együtt járt a színek világossága: újszerű harmóniája. Látszott képeiken, hogy elfogultság nélkül, őszintén fejezték ki a természet egyes jelenségeit.

Az alföldi festészet akkor foglalt el különleges helyet

képzőművészetünk fő hírnevében, amikor a szociális mondanivaló és a művészi megjelenítés kezdett elválni egymástól. A századforduló kultúrájának belső ellentmondása megbontotta a műalkotás belső egységét, s sokan azt hitték, hogy az elavult művészeti irányzatok ellen elég a formai elemek megújításával harcolni. A szabadban festés reformja sok helyütt öncélú festői kísérletekkel járt. Alföldi mestereink viszont úgy frissítették fel a kifejezés eszközeit, hogy közben elmélyültek a népi jellegű tematika feldolgozásában.

A századforduló magyar képzőművészetének gyökeres átalakulását az esztétikusok és műtörténészek gyakran mindössze stílusváltozásnak tüntették fel. A modern festészet megteremtése öszerintük formai újítások meghonosításán múlt. Azoknak a vívmányoknak az alkalmazásán, melyeket Franciaországban kísérleteztek ki. Az efféle feltevés tudománytalan, mert a tények ismeretében legújabbkori festészetünk fejlődése jóval összetettebb. Hiszen a müncheni és párizsi iskolázottság mellett sajátosan helyi tulajdonságokat is felvettek képzőművészeink. Festészetüket az észlelt látványok és átélt tapasztalatok is befolyásolták.

A századvég pontot tett a zsánerműfaj félszázados történetének azon szakaszára, amelyet a romantika vetett fel s fejlődésének útját Bihari realizmusa vezette beteljesedéshez. Az epikusan elbeszélő tárgyú, jelenetábrázoló népeletkép-festés helyet adott egy új kifejezés módnak, amelynek témái a múltba nyúlnak vissza, de szellemük mégis új. Ez az új szellemiségű kifejezésmód érvényesül Koszta József, Endre Béla, Rudnay Gyula, Fényes Adolf, Tornyai János művészetében.

II/2. Koszta művészetének alakulása

Ebben a fejezetben Koszta művészetének és stílusfejlődésének rövid bemutatására vállalkozom. A róla megjelent számos, sokszor túlzó, vagy éppen a lényegyet meghamisító szakirodalomból szeretném kiragadni a leglényegesebb jegyeket.

Kora gyermekkorához, brassói és kolozsvári éveire visszanyúlva is találunk művészi hajlamra való utalást. Brassóban, a szülői ház közelében a domboldalon álló néhány fa csoportja adott először Koszta kezébe ceruzát, mert a kis ház tornácán szeretett üldögélni és itt hosszan eltűnődött. A domboldal fáit ábrázoló rajzain kívül brassói rokonai emlékeznek első "kompozíciójára" is. Képzeletét a való életből a nyitott ajtóban álló, botjára támaszkodó, kéregető öreg koldus alakja ragadta meg első ízben. Kéz- és lábtanulmányok is akadtak zsenyéi között. Rokoni elbeszélés szerint ügyes, találó ábrázolások voltak Koszta első rajzai.

Szegénysége nyomasztóan nehezedett egész fiatalására és hosszú ideig késleltette művészi fejlődését. Serdülő korának lappangó ösztöne az arcok karaktere felé irányította érdeklődését. Vértes Józsefnek maga a művész magyarázta Szentesen, hogy a fénykép-restaurálás érdekelte, mert így akart közelebb jutni az arc anatómiájának megismeréséhez. Egy-egy érdekesebb arcot már inaskodása idején megfestett. Így egyes festményt készített 1878-ban egyesztendős unokahúgáról, Bene Ilonáról. A fényképjellegű precizitáshoz ragaszkodó első, botladozó lépései után nem annyira közvetlen mestereit követte, mint inkább az akkori magyar festészet törvényszerű, főbb mozgásának irányát. Kolozsvárott és Erdély más vidékein kastélyokba, kúriákba járt arcképeket festeni, akárcsak előtte sok szegénysorsú művésztársa. Bizonyára csekély díjazásért festett, de az ábrázoltak legnagyobb meglepedésére - mint rokonaitól tudjuk. Hamarosan keresett, kedvelt arcképfestővé vált. Nem tudjuk pontosan hány évig tartott e korszaka, de arra,

hogy tulajdonképpeni hivatásának előkészítő szakasza legyen, túlságosan hosszúra nyúlt. Ő maga kényszerű inaskodásnak tekintette ezt az időt és céltudatosan gyűjtögette kevés pénzét, hogy végre majd feljuthasson Budapestre, a Mintarajziskolába. Az arcképek rendkívüli hasonlóságáról fel kell ismerni Koszta kitűnő karakterérzékét. Évtizedek múlva is felvillan ez az adottság. Szélesen, vázlatosan festett nem portrénak szánt festményein. 1884-ben megfestette nővérének két fiát és lányait, a Bene gyerekeket. Itt is - akárcsak előbbi képein - a késői biedermaier-arcképek szelleme kísért. A festés kivitele részletező, sima. Kissé keresett mozdulatokkal beállított a kompozíció. Ha Koszta nem kerül ki nyomasztó életkörülményei közül, menthetetlenül megrekedt volna ezen a fokon, és sokéves, szorgalmas munkájának eredményei még csak el sem árulták volna, hogy komoly eredeti tehetség rejlik benne.

Két esztendő kellett, amíg Koszta az arcképfestésből összegyűjthetett annyit, hogy külföldön kezdje meg tanulmányait. Az 1882-83-as tanévben a bécsi akadémián tanult, mint vendéghallgató. A rövid bécsi stúdium még nem térítette el Kosztát arról az ösvényről, amelyre festészetét a fotográfusmesterség egyidejű gyakorlása vitte. Egyelőre az aprólékos élethűsége való törekvés, gondosság vezeti az ábrázolásban, az, amelyet a fényképek színezésekor kellett követnie. Mégcsak nem is a bécsi, régen álomban ringó biedermaiert idézi Koszta 1885-ben festet kolozsvári gyermekcsoport képe, hanem az akkori fényképek szokványos beállítására emlékeztet. Mégis e képén a színek felrakásában, az egyes tárgyak, ruhák merész kiemelésében megsejthetjük a későbbi koloristát. Koszta e képére idősebb korában visszaemlékezve elmondta, hogy festői elképzelését már ekkor szabadon követte. Ebben az időszakban készült édesanyját ábrázoló képe. E festményen látjuk első jelét annak a szándékának, hogy elszakadjon a száraz, naturalisztikus festésmódtól.

Koszta 1885-88 között járt a Mintarajziskolába Budapesten. Mint tájékozatlan fiatalember, hirtelen belecsöppen a főváros művészeti életébe, melynek csúcán Lotz, Székely és Benczúr állanak. A fiatal Koszta ebben a

légkörben valószínűleg elsősorban arra törekedett, hogy tanuljon rendszeresen elsajátítsa mindazt, ami autodidakta módon szerzett mesterségbeli tudásából eddig hiányzott. A Mintarajziskola utáni időkből ismert egy festménye, amelyet 1890-ben készített. A kép fekvő aktot ábrázol szokványos pózban. Koszta itt még nem használ telt színeket. A lány ecsetkezelés, a modellnek effajta beállítása nem jellemzi a későbbi Kosztát. Koszta képén a megjelenítés hűvössége elárulja festőjének a téma iránti érdektelenségét.

Greguss Jánosnál gipszeket másolt, fejeket rajzolt. Lotz Károlynál festeni tanul és Székely Bertalan is tanára. Ezek a rajzok akadémikus, gondos közvetítései voltak a feladatnak, egyszerű karakter-érezkeltetés, művészi emóció nélkül. Egyelőre semmilyen jel sem mutatott még arra, hogy készítője túllépi az érdekes tanulmányfők, örök akadémiai modellek, műtermi feladványok kereteit.

A budapesti tanulmányok után - festőink szokott szakmai útja - München következett. A magyarok számára a kilencvenes években München és a müncheni akadémia ugyanazt jelentette, mint két évtizeddel később Párizs. Az egyetlen lehetséges helyet, ahol elsajátíthatják a szükséges mesterségbeli fogásokat, és megismerkedhetnek a művészeti áramlatokkal. Koszta útja Hackl iskolájába vezetett.

"Szakadatlan munkával éjjel-nappal tanultam, hogy helyrehozzam, amit idehaza fiatalos könnyelműséggel mulasztottam, mint annyi más elkapott tehetség." ¹

Valószínűleg ebben az időben érintette meg Bastien - Lepage és a plain-air festés láza. Hackl és Höcker professzorok után végül is Diez mellett köt ki, a történelmi zsánerképek festője mellett. Ő az első mester Koszta életében, akihez emberi közelségbe kerülhetett, akinél megsejthette a világnézet, a művészeti etika összefüggését az alkotással. Megtudhatta azt is, mit kell tovább keresnie, s hogy miért nem találhatott önmagára, amíg csak a mesterségbeli fejlődés lehetőségeit keresgélte. Itt válik ismerőssé számára Böcklin és a

romantika. Diez ösztönzi Kosztát a "*Mátyás és Beatrix találkozásá*"-nak megfestésére. **(1. sz. melléklet)** Ez a mű az egyetlen történelmi témájú kompozíciója, melynek vázlatával sikeresen pályázott a Benczúr-mesteriskolába. A vázlat festésmódja híg, a festés fénye helyenként megtört. Tehetséges, de iskolás munka, melynek festője betartotta a Székelynél és másoknál tanult kompozíciós szabályokat. Tárgyválasztása megfelel a kor szellemének, tanárai irányításának. Diez után Benczúr Gyula budapesti mesteriskolája következett, hogy oklevelet szerezzen. Feltehetőleg Benczúr modora és oktatási módja sértette őt, nem tudott beilleszkedni az ő akadémikus - realista modorába, mert már Bastein-Lapage paraszti tárgyú művei ejtették ámulatba.

A történelmi témák és a műtermi feladatok gondjai alól hirtelen felszabadulva erdélyi rokonainál Sárreéten látott hozzá *Hazatérő aratók* című első nagyméretű kompozíciójának megfestéséhez. **(2. sz. melléklet)**

A kép már a századforduló magyar festészetének sajátos természetszemlélete alapján mutatja be az ember és a táj látványbeli, képi egységét. De ez a hatás - a Bastien-Lapage módján felfogott realitás - alárendeltebb szerephez jutott Koszta festészetében, mint sok más akkori pályatársánál. Megfigyelhető ezen a képen, hogy Kosztánál erős volt a cselekvés jelzésének a szándéka, valamint nemcsak tárgyi motívumában, de tartalmilag is fontosabb szerepet kapott a táj. E művének festői felfogásában, finom naturalizmusában és vékony festékkezelésében érezhető a müncheni akadémia hatásának maradványa. A színek szerepe alárendelt a képen, de a sötét mező és a horizont fölött fénylő égbolt már jelzik a Kosztára később annyira jellemző fény-árnyék-ellentét hangsúlyát. Ez a festménye sokkal kidolgozottabb, jobban érződik rajta a rajz élessége mint későbbi művein. Vélhető, hogy Koszta képalkotásában a rajz, mintha alárendeltebb lenne, mint más festőknél. Ezen nem a rajztudást kell érteni, hiszen legvázlatosabban festett képein is érződik a biztos szerkezet, a tudás. A grafika nem az ő kifejezési eszköze. Vonalai önmagukban nem élnek,

csak előkészítik a festést. Mégis nagy vesztesége művészettörténetünknek, hogy Koszta több kötetnyi vázlatkönyve az 1944-45. évi háborús események során Szentesen elveszett.

Koszta *Hazatérők* c. munkája határkövet jelent festészetében. A festmény a magyar életképfestészet műteremízû, anakronisztikus ábrázolásának felszámolása, indulás a magyar vidék realiztikus megfogalmazása felé.

A *Hazatérõ aratók* itthoni és külföldi díjazása lehetővé tette Koszta első olaszországi útját. Itt ismerkedett meg az ünnepélyes, klasszikus művészettel, de megállapítható, hogy annak ellenére, hogy minden évben ott volt Velencében, Firenzében, az itáliai művészet nem hagy nyomot benne. Itáliai tartózkodása alatt festett képein is a városból, a civilizáció-adta életformából való menekülés feltűnő és következetes jellemvonásként nyilvánul meg. Velencében sem a várost festette, hanem a közeli szegény kis halászfaluban a veszteglő árva bárkákat, üres vitorlásokat. Megállapítható, hogy a rendszeresen ismétlődő tanulmányútjait inkább csak az életrajzi adatok alapján tarthatjuk számon, mert művészetében nem hagytak közvetlen nyomot. A külső hatás nála csak arra volt jó, hogy saját stílusának kialakítását segítse. A Magyar Művészet 1937-ben megjelent számában szintén találunk erre utalást: "Koszta Józsefnek semmit sem mondott a Benczúr iskola, de Róma sem, de Párizs sem, sőt, csak akadályozták az ősi erők felszínre törését." ²

Csak 1902-ben került közelebbi kapcsolatba a nagybányai művészteleppel, anélkül, hogy akár átmenetileg is szorosabb közelségben élt volna a kolónia tagjaival. Az egyes művészettörténeti értékelésekben eltérő véleményeket találunk arról, hogy vajon volt-e, és milyen hatással volt Nagybánya Koszta művészetére. Aradi Nóra szerint: "... nem lehetett rá maradandó hatással a századforduló polgári fellendüléséből fakadt nagybányai mozgalom tagjainak jellegzetesen városi festő volta." ³ Szerinte Koszta emberi, művészi magatartásától távol állt a nagybányaiak szemléletének hangsúlyozott társadalmi passzivitása. A nagybányai telepen Ferenczy Károly volt az egyetlen,

akivel szívélyes kapcsolatot tartott, akinek művészetét nagyra becsülte. Ennek eredménye többek között Koszta *Fürdő után* című képe, (3. sz. melléklet) melyen a Ferenczy-hatás nyilvánvaló. Koszta a nagybányai művészekől elkülönülten, Felsőbányán dolgozott, de ennek ellenére az iskola hatása számos képén érezhető. Hiszen Nagybányán talált rá a plain-air-ben való festésre, a fény-árnyék ellentétének szabadban érvényesülő törvényeire. Ezt igazolja Kosztának néhány soros írása, amelyet rövid önéletrajzához tűzött utóiratként: "Nagybányán kétízben voltam. 1902. tél félévében több kisebb dolgot festettem, 1903-ban festettem egy kétalakos képet, az állam megvette és a nagybányai múzeumba helyezte el. Itt ismerkedtem meg a nagybányai művészekkel, határozott befolyással voltak rám, mert az említett kétalakos képet mindenki Ferenczy-képnek tartotta, ameddig az aláírást meg nem nézte."

4

A nagybányaiak köréből való távozása után érlelődött meg benne véglegesen az elhatározás, hogy az Alföld festője lesz.

Az ekkor születő művei festészetének egységes, új arculatát mutatják. Az Alföld síksága a látóhatár felett szélesen elnyúló éggel szinte igézetbe ejti. Hangulati fűszerezettsége miatt Bényi László romantikusnak nevezi Kosztának e festői korszakát. Többek között *A mezőn* című képe jelzi ezt leghívebben. (4. sz. melléklet) Képein jól megfigyelhető, milyen új szempontok kerülnek előtérbe a kompozíció kialakításában és a témaválasztásban. Az erős tagolás, mely színvilágát is jellemzi majd, itt a kompozícióban érvényesül leginkább: függőleges és vízszintes - álló alak és sík táj - erőteljes ellenpontosításában. Koszta festészetének alakulását figyelemmel kísérve megcáfolhatjuk Lyka Károly megállapítását, miszerint Koszta már egészen fiatalon megtalálta a maga útját. Koszta művészetének legigazibb hangja, stílusának teljessége később alakult ki. Annál jóval később, ahogyan ezt rendszerint a különböző művészi életrajzokban említik.

Nagybánya után Szolnokra költözött, de nem volt a telep állandó

lakója, mert - mint a kiállítási katalógusban közölt lakcímeiből kiderül - felváltva tartózkodott a Tisza-környéki helységeiben. Szolnokon festette a *Vizhordó lányok* c. festményét, amely a nagybányai idill után már a valóságot jobban tükröző felfogásnak adott teret. Ebben az időben olyan stílusváltozáson ment át festészete, amely a laikus számára hatásosabbá tette képeit. Ez a hatás egyelőre abból adódik, hogy alakjai sötéten váltak el a háttértől.

A mezei élet témája Koszta festészetében maradandó forrásnak bizonyult. Talán ebben tért el leghamarabb és leghatározottabban Nagybánya légkörétől, ahol a szabad ég alá vitt modellek gyakorta képzeletszülte, beállított jelenetekben szerepelnek. A nagybányai szokásoktól való elszakadáshoz magányos, elszigetelt életformát választott. Bényi László szerint önkéntes remeteségben élt. A kompozíció és a témaválasztás mellett a közlés mód alakulásában is megfigyelhetők már későbbi művészetére jellemző sajátosságok: a nagy összefüggő foltok keresése, a szín- és tömegszerkesztés összehangolásának kutatása, a természeti és cselekménybeli részleteket mellőző tömörség. **(5. sz. melléklet)** Ekkor kezdett érlelődni a téma és a tartalom jellegzetesen "kosztás" egysége, és ezzel együtt sajátos kolorizmusa. Mindezen felül bizonyos dekorativitásra és monumentalitásra törekvés is jellemzője lesz ábrázolásmódjának. A cél, ami felé innen kezdve törekszik: a képet éltető színek megragadása. Képszerkesztésében rendkívüli egyszerűsége törekedett. Koszta rendkívüli színérzékenységgel rendelkezett. Bármennyire is azonosult képe tárgyával, mindig a színek összhatása maradt nála a döntő. Koszta festményein szinte kizárólag a színek uralkodnak, a formák, a térhatás és a kompozíció szerkezetisége csak másodlagosan játszik szerepet. **(6. sz. melléklet)** Legfontosabb műhelyproblémájává lett, hogyan fokozhatja a lokálszínek szerepét - a fényhatások fokozásával egyidőben. Aradi Nóra szerint olyan festői probléma ez, amely nagyon is eltér az akkori legáltalánosabb szín- és formabeli elvárásoktól, s a magyar kortársak szemében is sokáig valamilyen különcködő képépítési ötletnek látszott.

Számára a festőiség olyan új tartalmi feszültség hordozója lett, amely az évtized vége felé festett többi képét is jellemezte. Bényi László szerint a fény és az árnyék vakmerő, átmenet nélküli szomszédságát Koszta a kompozíció szolgálatába állította, nem hagyja csapongani a színeket, hanem felhasználja kifejező erejüket a festmény dinamikájának érzékeltetésére. Lyka Károly így vall erről a Pesti Hírlapban, 1937-ben: "... a legmerészebb ecsetű festők egyike, mert meg meri kockáztatni a vakfehér és a fekete egymás mellé komponálását, ami keserves elvázolást szokott okozni. De ez a festő úgy fel tudta fokozni színeinek erejét, hogy végül is harmónia lett az ellentétekből." ⁵ Ehhez a véleményhez kapcsolódik dr. Lázár Béla megfogalmazása, miszerint: "a fény, mély formát alakít, az éles ellentétek, melyek közt a színek elhelyezkednek, már sajátos harmóniakeresésben törnek maguknak utat." ⁶

Ugyanakkor a Szabad Művészet 1950-ben megjelent egyik írása Munkácsy-hatásnak tulajdonítja Koszta drámaian tüzes színeit, megragadó megvilágítási kontrasztjait. Színérzékenységének tetőfokát *Tányértörő nő* c. festményén éri el. **(7. sz. melléklet)**

Saját bevallása szerint a fehér színnek hét változatát ragyogtatta meg rajta. A vérbeli koloristát jellemzi ez a mű. Megmutatja azt, hogy gyakran a szín az, ami lázba hozza, ami felhívja a figyelmét a témára. Lélekábrázolásának gazdagságát is ezzel az intenzív színlátással tudja érzékletessé tenni.

A színhasználat mellett témaválasztása és a képek kompozícióinak kialakítása is változást mutat. Szolnok után vált igazán alföldi festővé, a teljes festői szabadságra törekedett. Saját útjának megtalálásához azok a képei vezetik, amelyeken kimeríthetetlen variációkban számol be parasztságunk dolgozó napjairól, a mezei munkáról. Festményein megszűnik az ég és a föld, a magas és mély ellentéte, egyetlen térbe helyezi a festői eseményt. **(8. sz. melléklet)**

Az 1914-16-os években látom Koszta művészetének fordulópontját. Ezekben az években teljesedett ki festészete olyanná, amilyennek általában a

közönség ismeri. az első világháború éveinek vége felé megfigyelhető változás az egyre inkább fokozódó drámaiasság, a cselekmény zsugorítása. Mondanivalóját sűríti, tömöríti, s így éppen a tömörítés révén válik drámaivá. "A művész gyakran témaként fedezi fel a természet kompozícióit, aztán belső rendjének, művészi igényének parancsa szerint igazít a látványon." Írja Bényi László Koszta művészi látásáról.⁷

Pályája kiteljesedésekor képeinek már nincs meséje. A mindennapos mezei látványt festi. Képein monumentalitásra törekszik. Ezt fejezi ki a kompozíció is: nincsenek már egész alakjai, térdtájon levágja őket, csak a ruhának világosan hagyott része jelzi az alak folytatását. (9. sz. melléklet) Egyre tömörebben koncentrál a lényeg megragadására, színei felfokozottak, alakjait lendületes színfoltok jelölik. Az egységes szerkesztés és összhatás érdekében mindent elhagy, ami felesleges. Végül már nem a táj adja a festői témát, hanem a művészen összegzett mondanivaló keresi meg a tájban a kifejezésre alkalmas formát.

II/3. Parasztabrázolás Koszta festészetében

Koszta Józsefet az "alföldi festők" között tartja számon a magyar művészettörténet-írás és a közvélemény. Az alföldi festők vidéken laktak, a paraszt életformáját közelről ismerték. Művészetükben mély nyomot hagyott ez az életmód és a velejáró gondolkodásmód. Kosztára is igaz, hogy elszigetelődött a nagyvárosi élet mozgalmasságától és művészerkeiktől. Azt festette, amit maga is mindennap megélt, azokat festette, akik között élt.

A magyar nép, a parasztság élete, már korán foglalkoztatta festőink képzeletét. A levegőben függő társadalmi kérdések irodalomban, képzőművészetben egyaránt népi és népieskedő hangokat szólaltatnak meg. Festik a fonót, a leánykérést, a parasztlakodalmat, a menekülő betyárt, de az élet megértése nélkül. Anélkül, hogy a festő legcsekélyebb kapcsolatban lett volna a paraszti élettel, azzal a világgal amelynek csak külsőségeit láthatta. A társadalmi és politikai reformerek munkája nyomán érdeklődés támadt a nép iránt. Ez sajátos keveredése volt a romantikus és realiztikus törekvéseknek. De nem maga a nép érdekelte a festőt és közönségét, hanem az alkalom, az ébredő demokratikus elképzelések megjelenítésére. A festők előszeretettel festik a falu népét. De milyen parasztok ezek? Ünneplőbe bújtak, új ruhájúak, szelíd öröm sugárik arcukról. Ez az az időszak, amelyet Lyka Károly "babos kendő" korszaknak nevez. A parasztot teljes valójában legkorábban a nagybányaiak festik. A nagybányaiakkal haladva, majd elválva tőlük Koszta József az, aki legegényibb kifejezését adja a paraszti életformának. Koszta parasztsághoz való fordulásának megítélésében meglehetősen szélsőséges elgondolásokat találunk a művészettörténeti írásokban.

Meglepően korai méltatást találunk Koszta parasztabrázolásával kapcsolatban. A Magyar Impresszionista festészet 1914. évi számában: "A mi nemzeti hiúságunkat legyezgető, a néprajzi múzeumból vagy a régi népszínművekből kilépett szalon-parasztjaink mellett mily másképp hatnak a

Kosztá figurái! Azoknak festői a viaszbabuk életét látják csak, Koszta az igazi életet." ⁸

Számos írásban figyelhető meg, hogy Koszta e képeiben leginkább kritikai realizmust vélnek felfedezni, parasztabrázolását pedig Munkácsy-hagyománynak tekintik. "A Munkácsyból kiinduló kritikai realizmus Fényes Adolf és Koszta József művészetében éri el tetőpontját. Koszta József Szolnokon találkozott a Munkácsyból kiinduló kritikai realizmussal s ennek segítségével jutott el később a maga módján Munkácsyhoz. Ez a találkozás hozta létre drámaian tüzes színeit, megragadó megvilágítási kontrasztjait." ⁹ Olvashatjuk a Szabad Művészet 1950. évi 2. számában.

Ezt a véleményt két okból sem tartom találónak a Koszta és Munkácsy művészetében található rokonsággal kapcsolatosan. Koszta festőkollégáinak többször mondogatta már a mintarajziskolában, hogy a *Milton* és a *Krisztus Pilátus előtt* című festmények lelkesítették. Munkácsy képeinek kiállítási katalógusából kitépett reprodukcióit legféltebb iratai között őrizgetet haláláig. Tehát semmiképpen sem mondhatjuk, hogy Koszta Szolnokon ismerkedett meg Munkácsy művészetével. Inkább mondhatjuk azt, hogy Koszta Munkácsytól indult, mint azt, hogy Munkácsyhoz jutott. Koszta és Munkácsy művészetének különbözősége elsősorban generációs okból fakadt.

A sajátosan paraszti festő Koszta az első világháború idején ért azzá, amilyenek a köztudat ismeri. De ő sohasem úgy beszélte el témáit, mint Munkácsy a maga jellegzetesen XIX. századi módszerével. Koszta nem úgy mondta el művészi ítéletét, mint a Siralomház alkotója. Koszta szûkszavúan közölte, mintegy megállapította, hogyan élt a parasztság, hogyan érzett ő maga. Amíg Munkácsyt a múlt századi viszonyoknak megfelelően az akkori szituációfestés kötelezte, addig Kosztánál a XX. század művészi közlésmódjának jelzesszerűbb megfogalmazása érvényesül. E kérdést illetően úgy érzem, talán Rabinovszky Máriusz tömör megfogalmazása áll legközelebb a valósághoz: "Művészete minden Munkácsy-utánzás és Munkácsy-külsőség

nélkül, szemléletileg állott közel Munkácsyhoz." ¹⁰

Érdeemes megfigyelni, hogyan értékeli a parasztság felé fordulást az egyes történelmi korszakokban. Itt megemlítem, hogy az Ernst múzeumi beérkezése előtt (1917.) keveset foglalkozik a művészeti irodalom Koszta művészetének méltatásával. Az Ernst múzeumi csoportkiállítás alkalmából megjelent cikkek egyike Millet-vel való rokonságát emeli ki Koszta művészetének. "...görnyedten kapáló asszonyai, marokvevői megjelenésük igazságával sokszor Millet képességeire emlékeztetnek, akivel különben is rokonságban van, mert képeinek alaphangulata rendszerint valami meghökkent merengés, rajongó csodálkozás, áhítatos elmerülés, sejtelmesség, titokzatosság, átszellemülés: ima a világhoz" ¹¹

A Nyugat című folyóirat 1920-ban a nemzeti jelleg kifejezését tartja a legfontosabbnak Koszta festészetében. "Ugyanakkor, mikor odakünn harci zaj harsog, a művészek között Koszta József szép csendesen a közönség elé viszi alkotásait és ezzel tanúságot tesz magyarságáról és arról, hogy csakugyan művészet az, amit két keze munkájával megteremtett. Nem az alkalmi magyarság rikító máza virít vásznain, nem etnográfia ad, nem köztesszólamokat. A teremtő magyarság, európai súlyú magyarság ízét, zamatját érezzük munkájában." ¹²

Ugyanehhez a véleményhez kapcsolódik az Est c. lap 1922-ben megjelent írása: "Külön erőssége és érdeme Kosztának az a súlyos és tömör magyarság, a még bármily vegyes nemzetközi társaságban is követelően és erélyes hangsúllyal hívná föl reá a figyelmet." ¹³

Az 1945-öt követő években parasztábrázolásának egyfajta kisajátítására kerül sor. Parasztábrázolását a megfelelő politikai ideológiák alátámasztására használják fel. "Koszta József művészetével tudatosan állt a dolgozó parasztság oldalára, szembehelyezkedve ennek mindenféle és fajta elnyomóival..., művészetéből hiányzott a szocialista harc tudatossága, művészete mégis példamutatója a szocializmust építő magyar művészetnek." Olvashatta a

közönség a Szabad Művészet hasábjain.¹⁴

A megfelelő tartalom kialakítása érdekében a szerzők sokszor a tényeket sem veszik figyelembe, jelen esetben Koszta származását illetően: "Koszta az alföldi dolgozó parasztság mélyrétegéből tört fel."¹⁵ Ez igen nehezen magyarázható, ha figyelembe vesszük, hogy Koszta brassói születésű volt és iparos családból származott. Jellemző még erre az időszakra, hogy minden áron a parasztsággal sorsközösséget vállaló művészt akartak faragni belőle. "Koszta a kizsákmányolt magyar parasztság sorsának részese és alapos ismerője. A néppel való együttérzésének, a paraszti életformával való azonosulásának kifejezésére előszeretettel használja a népművészet színeit..."¹⁶ vagy "Tájképmotívumai nem természetleírások, hanem a falusi néppel sorsközösséget vállaló művész érzelmeinek expresszív erejű kifejezését segítik elő."¹⁷

Koszta parasztábrázolásának nem a nép elnyomottsága, vagy éppen öntudata volt az ihletője, hanem a természet és az ember csendes és meghitt egymásratalásának élménye. Inkább a paraszti élet szépségét, mint nyomorúságát ábrázolja képein. Aradi Nóra megfogalmazásában: "Koszta József nem volt sem munkás, sem polgár. Mint paraszti környezetben élő ember sem jutott el valamilyen osztályt érintő társadalmi tudatosságához, s még tudatos kritikai szándék is alig tételezhető fel róla. Képein maga a szegényparasztság él gondolataival és érzelmvilágával."¹⁸

Paraszti életmódja nem felvett és festészetére szabott létforma volt, hanem egyéniségének és művészetének természetes tartozéka. Írja Bényi László. Megfigyelhető Koszta festészetében annak kutatása, hogy mint festő hogyan tükrözze a paraszt és a föld ősi egymásrataltságát. Paraszti életképei arról tanúskodnak, hogy leginkább a cselekvés jelzése érdekelte, és legkevésbé sem az idill. Ennek okát abban látom, hogy Koszta modelljeivel nemcsak festés közben ismerkedett, hanem mindennapi munkájukat, egész életüket ismerte, és így gondolatok, mozdulatok sokaságát sűrítette képeibe.

Összefoglalva: Kosztában a környezetét nem csupán figyelő, hanem annak életét is értő festőt tisztelhetjük, aki vállalta a népi életkép fontos örökségét, de a megváltozott viszonyok között új, hiteles parasztpiktúrát teremtett.

II/4. Mellözöttsége, felfedezése

Kosztza művészeti érvényesülésének útját tekintve szembetűnő, hogy sikert, méltó elismerést csak 1917-ben, első gyűjteményes kiállításán kapott. Ez azért meglepő, mert Koszta ekkor már 50 éves, számos kitüntetés és díj van a birtokában. A róla készült monográfiák nem fordítanak jelentősebb hangsúlyt erre a kérdésre, pedig művészpályáját figyelemmel kísérve érdekes adalékokra bukkanhatunk, amelyek e késői beérkezést indokolhatták.

Festővé válásának kezdetén a következőket írta róla 1885. április 7-én a kolozsvári Ellenzék c. lap: "Koszta Józsefnek hívják azt a fiatalembert, kitől két szép kép látható a boltkirakatokban. Az egyik egy vénasszonyt ábrázol, a másik a nagyobb, négy gyermeket. Az első egy jóságos öreg néne merészen festett arca. A színekben kevés az élet, de a festés meglepő erővel, bátorsággal van dolgozva. A másik afféle családi kép, de nagy ügyességgel rajzolva... Ezek a gyermekarcok jellegzetesek, domborúság, szeretetreméltóság ül rajtuk. Határozott, biztos ecset festette őket, mely ha a rajz vonalaiban nem is kifogástalan, de a vakmerő színek felrakásában, az árnyékolásban. A fiatalembere, ki e képeket festette, jövő vár..."¹⁹

Mondhatjuk, hogy ez a cikk Koszta József művészpályája elismerésének nyitánya, festő voltának első írásbeli hitelesítése. Elindulása után jelentős elismerések jelzik festői útját. A Múcsarnok 1897-es Téli Kiállításán elnyeri a Műbarátok 1500 forintos ösztöndíját, majd 1900-ban Párizsban a Mention honorable-díjat, 1905-ben Fraknói-díjat kap, ezt követően 2000 koronás Röck-díjat 1910-ben és 1911-ben 4200 koronás Andrássy-díjat. De ezek ellenére sokszor nyomorúságos körülmények között kell dolgoznia. Ez derül ki a Képzőművészeti Társulathoz írt segélykérő leveleiből is: "Miután hónapok óta pénz nélkül vagyok, miután évek óta semmit sem adtam el - anyagilag végképp le vagyok törve." "Elodázhatatlan tartozásaim vannak, azonkívül műterem sincs, pénzem kifogyott." "Én azok közé a festők közé

tartozom - írja egyik levelében - kiktől a közönség soha képet nem vesz. A Tek Igazgatóság meggyőződhetik, hogy tőlem a közönség soha egy képet sem vett, minélfogva azon összegből kell élnem, amelyeket kormányvásárlásból kapok. Ez az összeg azonban nem volt elég arra, hogy kiadásaimat teljesen fedezhesse, ennélfogva mindég beljebb merültem az adósságba." ²⁰

A festők és műveik, valamint a mecénások és a közönség kapcsolatára világít rá a Művészet Hazai Krónika című rovata 1902-ben. - "Bizony e részben ez a tél sem hozott kellemes meglepetést. A kiállításokat ugyan eléggé látogatták, de szép művek helyett csak szép emlékeket vittek haza a látogatók. Másutt egy-egy ország fővárosában egész sora keletkezik a magánképtáraknak, amelyekre éppoly büszke a gazda, mint amennyi élvezetet szerez magának velük. Nálunk ugyancsak kicsiny azoknak a száma, akiket ily nemes becsvágy ösztökél. Másutt tehetős magánemberek érmekeket, jutalomdíjakat tűznek ki a tárlatok legkiválóbb szereplőinek kitüntetésére, nálunk - néhány nagylelkű műbarátot leszámítva - eszébe sem jut ilyesmi senkinek."

A továbbiakban a szerző az állam "mecénási tevékenységéről" ad képet. "Még mindig az állam az ország első mecénása. Igaz, hogy nem az állami támogatás a művészet felvirágoztatásának legalkalmasabb eszköze, de egyelőre még szükség van rá éspedig nagyon. Kár, hogy ez a hatalmas mecénás túlon túl későn jelenik meg a kiállításokon vásárlás céljából, holott előjárhatna a jó példával, ami ősidők óta a legcsábítóbb szuggesztíó. Ezen a télen a kései vásárt szomorúan súlyosbította az a mesésen kifejlődött alkudozási ösztön, amellyel ez a főmecénás a festőket és szobrászokat megrémíti. Minden művész többé-kevésbé bohém, s az állam hosszas alkudozási mesterfogásai védtelenül érik. Csoda-e, ha a gyakorlott bankár legyőzi a pénzügyekben gyakorlatlan művészt? Az effajta győzelmeknek nem egy sebesültjéről tudunk az idén is." ²¹

Kosztá Józsefre is illenek ezek a sorok, akinek barátok, protektorok nélkül kellett kitaposnia boldogulásának útját. Figyelme kell venni, hogy a korszak képzőművészeti életét erősen befolyásolta, hogy egész Európa

művésztszadalmában, tehát nálunk is, egyre nyilvánvalóbban mutatkoztak az anyagi válság kellemetlen jelei. Ennek oka, hogy nagyobb volt a művészeti termés, mint amennyire a piac igényt tartott. Így aztán egyre szaporodott azoknak a művészeknek a száma, akik a maguk hibáján kívül nyomorba jutottak. Ebben az időszakban olvasnak először művészproletariátusról.

Legnagyobb kiállító intézményünk a Múcsarnok volt. Ennek vezetősége minduntalan panaszkodott, hogy kevés a látogató, kevés a vásárló. Ami a közönséget illeti - túlságosan sokat vártak tőle. A budapesti közönségnek körülbelül ugyanaz a rétege látogatta az összes kiállítást, az Operaház előadásait, a filharmónikus hangversenyeket, a színházak előadásait. A közönségnek ez a rétege, amelyet ilyen sok oldalról vett igénybe a kultúra ápolása, nem volt éppen kicsiny, mégsem volt elégséges ahhoz, hogy az ország összes művésztét istápolja.

Az sem érdektelen kérdés, hogy a közönség miféle képeket várt a festőktől. Ha a hozzáértő műbarátoktól és gyűjtőktől eltekintünk, ez a közönség képvásárláskor elsősorban a festmény tárgyát nézte. Ritkán volt döntő a művész hírneve. A vásárló közönség számbavette, hogy mit szeretne otthon a falán napról napra látni. Ilyen közkedvelt téma a hangulatos táj, de becsülték az adomás életképeket is, amelyeknek csattanós történetét szépen el lehetett magyarázni a vendégeknek. A munkát ábrázoló képek nem kaphattak bebocsátást. Ha egyik-másik tapasztalatlan fiatal festő mégis festett ilyesmit, szépen hazavihette a kiállításról, s többé nem nagy kedvvel nyúlt ilyen tárgyhoz, amely eladhatatlannak bizonyult. Ez azért fontos, mert Koszta témái között gyakorta szerepel a paraszti munka megjelenítése. Nem lendített nagyot művészeink sorsán gyűjtőink munkálkodása sem. Főképp, mert számuk ebben a korszakban csekély, másrészt, mert sokuk inkább a régi alkotások iránt érdeklődött, végül, mert többnyire csak a már beérkezettek munkáit igyekeztek megszerezni.

A korabeli leírásokból kiderül mennyire befolyásolta a képvásárlásokat

a közönség szemlélete, de Koszta József esetében más tényezők is szerepet játszhattak. "A közönség, az állam és közegei egyformán sokat vétettek Koszta ellen, de legtöbbit talán művésztársai, kik a kiállításokon félreaggatták képeit és a díjazásból következetesen kihagyták alkotásait." ²² Írja Az Újság című lap 1917-ben. Ugyanehhez a gondolathoz kapcsolódik a Vasárnapi Újság egyik rovata: "Pedig akit felfedeztek, azt már jó régen felfedezhette volna a közönség, vagy még inkább azok a hivatásos műértők, akiknek kötelességük volna ráismerni egy festő tehetségére. Elég idejük is volt rá, mert Koszta József ötvenedik évén is túljár, úgyszólván három évtized keserves küzdelmeire és méltatlan mellőzéseire tekinthet vissza. Lehet, sőt talán valószínű is, hogy a lassan kiforró és lehiggadó talentumok közé tartozik, de ha visszaemlékezünk képkiállításaink úgynevezett szégyentermeibe akasztott egy-egy képére, nem csupán lassú kifejlődésének fogjuk tulajdonítani hosszas küszködéseit." ²³

Erre a "lassú kifejlődésre" előszeretettel hivatkoznak Koszta méltatói, ebben látják késői beérkezésének okát. "Egyéni stílusa lassan, nehezen, de annál határozottabban bontakozott ki. Így érthető, hogy első kiállítását csak 1917-ben rendezte meg Budapesten." -írta a Puszták Népe című lap 1948-ban.

²⁴

Kétségtelen, hogy a Kosztára jellemző egyéni stílus csak 1910 körül vált általánossá művészetében, de ez korántsem lehet a meghatározó oka késői elismerésének, hiszen tehetségét a korábban kapott díjak és kitüntetések egyértelműen jelzik.

Koszta képeinek a kiállításokon való úgynevezett "elakasztása" szintén hátráltatta felfedezését. Ehhez kapcsolódik egy ismert történet: "Koszta bicska jelenete Bruck Stáncival." Bruck Stánci abban az időben mint a 120 koronás vázlatkőr gazdája, kis potentummá verekedte fel magát, s egy alkalommal őt bízták meg a Múcsarnok egyik tárlatának rendezésével. Bruck Stáncinak nem volt kedvence Koszta József és ezért bizony úgy elakasztotta a képét, hogy Koszta csak nagynehezen fedezte föl a harmadik sorban. Akkor Koszta kést

rántott és szét akarta vágni festményét. Bruck úr ezt úgy értelmezte, hogy ellene készült a kése merénylet, és ezt így is terjesztette tovább. Így sajnálatos, hogy ekkor sokak számára képei helyett e groteszk epizód tette Kosztát ismertté.

Kosztá mellőzöttségének okait kutatva olyan véleményt is olvashatunk, amely a képek tartalmában és stílusában találja a késői felfedezés okát: "A könnyen kapható elismeréshez hiányzott belőle a konvenció tisztelete, az akadémiai hagyományokon nevelt ízlés körüludvarlása." Írja a Magyar Művészet 1927-ben.²⁵

Ez az ok válós és meghatározó, ha figyelembe vesszük azt, hogy milyen elvárásai voltak a magyar közönségnek a festőművészekkel szemben.

Méltatlan elhanyagoltságát nyilván az is előidézte, hogy már pályája első részében - ha más és más helyen is - mindig elvonult, remeteségben élt. Nem keresett kapcsolatot sem a közönséggel, sem a művészvilággal. Nem értette és nem kereste az önadminisztrálásnak szokott útjait, ami pedig feltétlenül hozzátartozott a művészi érvényesüléshez. Ezen kívül szintén meghatározó lehetett, hogy egyik művészcsoport sem vallotta magáénak. Bár pályája kezdetén Benczúr mesteriskolájában, majd Nagybányán és Szolnokon is dolgozott, de ezek az iskolák joggal nem érezték a maguk emberének, s éppenúgy közömbös volt az új stílusok képviselői számára is.

Művészettörténeti tény, hogy Koszta felfedezését az Ernst múzeum; első gyűjteményes kiállítása jelentette 1917-ben. A korabeli lapok szenzációként emlegették ezt az eseményt. A kirobbanó sikerű kiállítás kritikái közül Az Érdekes Újság a lap első teljes oldalán Koszta fényképét hozza, és ezt a kísérő szöveget: "A héten a sajtó osztatlan elismerése egy új Munkácsy érkezését ünneplte Koszta József festőművészen, abból az alkalomból, hogy az Ernst Múzeum kiállításán képeinek egész meglepő gyűjteményét mutatta be a közönségnek."²⁶ vagy: "Ám mindaz, amit az Ernst Múzeum kiállításán látunk, ünnepi kerete csupán egy ritka és csodás megnyilatkozású művész egyéniségének. Mintha az egész kiállítás ő érette és miatta lenne."²⁷ Az

Alkotmány című lap még tovább megy a méltatásban. "Egy pompás magyar művészt fedez fel ez a kiállítás, Koszta Józsefet, akinek spanyolos viharzású ereje és borongós magyarsága egy poraiból megelevenedett Munkácsy és egy magyarrá lett Goya szenzációját idézik fel." ²⁸

A legtöbb kritikus ebben az időben Koszta kirobbanó sikerének okát kizárólag letisztult egyéni stílusában látja "Koszta József 50 éves korában született. Mintha eladdig soha kézbe nem vette volna ez ecsetet. Eldobta régi arcát, mint egy maszkot, amelyben nem ismert saját magára... Régi képei, amelyeket harmincegynehány évesen festett, úgy néznek tejtestvéreikre, mint az idegenekre... Egész világ tátong közöttük." ²⁹

De más oldalról vizsgálva ezt a kérdést az a folyamat is meghatározó, hogy a művészet iránt érdeklődő közönség lassanként ráeszmélt arra, hogy a megszokott műcsarnoki művészettől eltérő stílusok is értékesek lehetnek. Ennek a belátásnak az lett a következménye, hogy egyes, addig elhanyagolt és félreismert kiváló tehetségek, mint például Mednyánszky, Rippl-Rónai, Vaszary, Koszta és mások nagyobb érdeklődésre és megbecsülésre számíthattak.

Mivel eladásról és műkereskedelemtől is szó van, mindenképpen figyelembe kell venni a gazdasági, társadalmi tényezők hatását a művészeti életre. Erre a kérdésre Bálint Lajos - Koszta egy kevésbé ismert monográfiája - világít rá kitűnően: "Koszta kétségtelen "bomba" sikerén túl egy másik tényező is segített. 1917-et írtunk. A harmadik esztendőből a negyedikbe fordult az első világháború. Ebben a háborúban a hátszág lakói számára még ismeretlen volt az olyan bombaveszély, amelyik a következő háborúban megsemmisítéssel fenyegetett minden értéket, a háztól az utolsó bútordarabig. Egy dolog jelentett komoly veszélyt: a pénz. A propaganda hiába hirdette harsogva az ellenkezőjét, már alaposan érezhető volt a korona fokozatos elértéktelenedése. De az az osztály, amelyiknek volt belőle bőven most iparkodott szabadulni tőle. Befektetni valamibe, amin nincs a pénz romlásának kitéve, s aminek értéke

esetleg együtt emelkedik a bankok címleteivel. Soha annyi ház, ékszer, mindenféle maradandó holmi nem talált vevőre, mint ebben az időben. Most pedig ez a nagyszerű Koszta-kiállítás még elfogadható árat kért egy-egy alkotásért. Bőven akadtak, akik ebben is lehetőséget láttak, hogy pénzüktől szabaduljanak." ³⁰

Nagyon érdekes, hogy Kosztával lényegében az ellenkezője történt, mint azokkal, a művészekkel, akik új törekvésekkel, új ízű alkotásokkal jelentkeztek. A szokott folyamat az lett volna, hogy a közönségben a művészek közismertsége fokozatosan nő, végül tudomásul veszik őket. Míg aztán, rendszerint nagyon sok idő múltán a hivatalos fórumok is rászánják magukat, s hitelesítik a művészeket. Ennek sok példáját láttuk századunk első felében. Ekkor már egy jelentékenyebb, haladó értelmiségi réteg egy része is érdeklődéssel - s ami még ennél is fontosabb -, vásárlókedvvel fogadta az egyre változó új törekvések képviselőit. De a minisztérium és a Képzőművészeti Társaság még mindig Benczúr, Zala és társai művészetét ismerte el érvényesen hatalmon levőnek. Kosztával éppen az ellenkezője történt. Már festőakadémiai növendék korában, amikor az első ösztöndíjat kapta, nem volt híjával a hivatalos elismerésnek. Jóformán nem volt olyan festői díj, amit legalább egyszer el ne nyert volna. De a nagyközönség és a kritika éppen csak tudomásulvette, hogy a kiállításokon szerepel, s "jó értékű piktor". Vásárlója alig akadt.

További művészeti sikereit tekintve, a magyar művészet külföldi bemutatkozó kiállításainak mintegy negyedszázadon keresztül egyik legünnepeltebb festője. Részt vett a nemzetközi kiállításokon: Berlinben, Londonban, Drezdában, Brüsszelben, Velencében, Rómában, Milánóban és számos más helyen. Arany és bronzérmét nyer az 1929-es barcelónai kiállításon. 1927-ben táj és népeleti-díjat kapott, 1935-ben pedig az Állami Festészeti kis aranyérmét érdemelte ki, majd a Szinyei Társaság tiszteletbeli tagjának választotta.

Mindezen ünnepeket, kitüntetések, a növekvő erkölcsi és anyagi sikerek ellenére egyre inkább visszahúzódott szentesi tanyájára, s még a Pesten ideig-óraig bérelt műtermét is feladta.

II/5. Három évtized Szentesen

Koszta a nagybányai művésztelepről való távozása után magányos életformát választott. Szentesi letelepedését megelőzték Szolnokon, Abonyban, Cibakházán, Gyomán, Cegléden és más alföldi helységekben való tartózkodásai. De ezek az állomások egyre inkább azt érlelték meg benne, hogy az Alföld festője lesz és már csak művészi elképzeléseinek leginkább megfelelő helyet keresett. "A piktor, aki nem a természetben, mélyen a földben gyökerezik, az nem az igazi. A kiagyalt kép sosem lehet jó, technikailag tán érdekes, de nincsen igazi súlya." - vallja egyszer.³¹

Ezt a helyet Szentés tanyavilágában találta meg. A letelepedés történetét Pánczél Lajos Színek és fények című írásában találjuk.

"Parasztsekér zörgött az úton és kavarta a port. A két kis barna ló szaporán csapkodott a farkával, hessegette a legyeket. Nyári meleg terpeszkedett a tájon, mélyen bent jártak a júliusban. A kocsis mellett alacsony ember ült. Apró szemei hunyorogtak az éles napfényben, gyönyörködtek a tájban.

Egyszer csak megragadta a kocsis karját:

- Megálljon!

Kis tanya közelében haladtak el. Olyan volt, mint a többi alföldi tanya. Minden szabályos volt, csak egy valami ütött el a megszokott képtől, az egyik épülethez - festőműterem volt építve. Szélesablakú, üvegtetős ház.

A lovak megálltak. A kis ember leugrott a kocsis mellől és apró, sietős léptekkel megindult a tanya felé. Kampós meggyfobotja jó fegyver volt a csaholó kutya fékentartására, de már jött is a tanya gazdája. Pár pillanattal később szembenálltak egymással.

- Bocsánatot kérek, de felkeltette a figyelmemet a szokatlan látvány... Szabályos festőműterem egy alföldi tanyán... Még sohasem láttam, pedig magam is festő vagyok és nagyon szeretem az Alföldet... A nevem egyébként Koszta József...

- Én meg Lakos Imre vagyok - mutatkozott be a tanya tulajdonosa.
- Szentés város volt polgármestere... A festőműterem boldogult öcsémé volt, Lakos Jánosé... Fiatalon hullott ki kezéből az ecset... Azóta árván áll a műterem.

A kis ember szemei felvillantak:

- Üresen áll?... Én éppen azért kocsizom az Alföldön, mert itt akarok valahol letelepedni és festegetni... De arra álmomban sem merem volna gondolni, hogy akadjon hely, ahol felépített, berendezett műteremre találok. Kérem lehetne arról szó, hogy kibéreljem a műtermet?

- Tessék beljebb kerülni - mondta szívélyesen a házigazda -, majd beszélgetünk a dologról...

Így került Koszta József 1913-ban, a Szentés közelében fekvő tanyára, az elárvult műterembe. Bérbevette nemcsak a műtermet, hanem az egész tanyát. Tíz esztendőre szól a bérlet." ³²

Több mint három évtizeden át festette a Szentés környéki tájat. Már ebből a tényből is sejthető, hogy több volt ez a táj neki megunható témánál. Ami Kosztában megvolt mint művészi szándék és mondanivaló, s ami a tájban megvolt mint festői adatanyag, az az évtizedek folyamán összeérett.

Szentési letelepedésével Koszta végleg tudatosan elszigetelődött attól a társasági élettől, ahová a legtöbb festő tartozott. Magányában festőtársai közül csak Rudnay Gyulával osztozott. Előtte nem rejtette festészetének érzelmi fűtöttségét, sőt azt mindkettőjük művészetében nemzeti sajtáságként ismerte fel. "... mi ketten - írja Rudnaynak - más anyagból vagyunk gyúrva, és mi ketten igazi magyar piktúrát csináltunk." ³³ Évtizedes terve volt, hogy Rudnay és ő együttes kiállításon szerepeljenek. Ezt a tervet sohasem adta fel. Továbbá dédelgetett tervük volt egy művésztelep felállítása is, ami állami támogatás híján nem valósulhatott meg.

Levelezésükben az olvasó aligha találhatna adatokat, útmutatásokat Koszta művészetével kapcsolatosan. Ezekben csupán terméshozamról,

időjárásról, bérleti szerződésről, földműves emberek mindennapi életének ügyes-bajos dolgairól esik szó.

Azzal kapcsolatosan, hogy mit jelentett Koszta számára a szentesi táj, eltérő vélemények fogalmazódnak meg a művészetéről szóló írásokban. Egyesek szerint Koszta a Viharsarok festőjeként a forradalmi hagyományait ápoló nép kifejezője. Más vélemény szerint szentesi magányában lemondott a motívumbeli változatosságról és nehézkes, barbár erejű, parasztian tösgyökeres művészet kifejezője lett.

Ezek és az ehhez hasonló kritikák sokak számára olyan hamis képet alakítottak ki Kosztáról, amelynek maradványai sajnos a mai napig megtalálhatók. Álljon itt cáfolatul egy vallomása, amelyből egyértelműen kiderül mit jelentett számára ez a vidék.

"Hogy speciálisan miért lakom éppen Szentesen, arra csak azt mondhatom, hogy ez az a táj, amely leginkább és legeggyetemesebben viseli magán a magyar táj jellegzetességeit. Csak itt érzem magam jól és csak itt tudok igazán dolgozni. Összes munkáim, amelyekkel feltűnést keltettem, mindmind tanyai alkotásaim. A magyar táj színei, hangulatai annyira lenyűgöző hatással vannak rám és annyira idekötnek, hogy úgy érzem, másutt nem is igen tudnék dolgozni..."³⁴

Szentesiességét tovább kutatva meglepő dolgokra bukkantam azzal kapcsolatosan, hogy mit tett, illetve mit nem tett Szentes város Koszta Józsefért.

Az országos hírnév megszerzése előtt a városi sajtó jóformán nem vesz tudomást arról, hogy Koszta Szentesen dolgozik. A helyi lapokban megjelent róla szóló, rendkívül kevés írás a valóság közvetítése helyett gyakran inkább félreinformálta a lakosságot. Az Alföldi Ellenzék című napilapunk 1912. június 16-án Távozó festőművész címmel ad hírt arról, hogy : "Csendben, kevés ember által tudva működött Szentesen a magyar festőgárda egyik tehetséges tagja, Koszta József, akinek tájképei és zsánerképei már nagy elismerést

szereztek mesterüknek. Koszta a Lakos-tanyán rendezte be műtermét, és dolgozott szorgalmasan. A gróf Andrassy-féle 200 koronás ösztöndíjjal kitüntetvén, most már csak 8 napig marad körünkben, miután a művészi ösztöndíjjal Szentpétervárra utazik az orosz képzőművészet tanulmányozására."

35

Többek között ez a "tudósítás" sem fedti a valóságot, mert a díj nem 200, hanem 4200 koronás volt, és nem Szentpétervárra, hanem Belgiumba és Hollandiába vitt az útja. Bár az is hihető, hogy Koszta "rejtőzködött" a nyilvánosság elől a "cseles" információval. A négyezer koronából pedig 200-at vallott be, mert félt - Szentesen félhetett is - mind az előkelőktől, akik egy jöttment piktor szerencséjét nem tekinthették példamutatónak, de félhetett a modellként is alkalmazott, felfogadott napszámosoktól, akik ennyi pénzért éppen kereken tíz évig gürcölhettek volna szakadatlan.

Feltehetően ugyanettől a rejtőzködő, de jól informált újságírótól származik a következő 1913. évi hír, miszerint: "Kevesen tudják, hogy Szentesen - ahol mesterségesen tartott művésztelep nincs - egy idegenből származott, kiváló festőművész lakik. Koszta József az a nagy talentumú festőművész, akit megkapott Szentes határának pompás alföldi perspektívája és nálunk telepedett le. Legújabb sikerei is Szenteshez fűződnek. Két képe volt kiállítva Kosztának a tavaszi tárlaton. Az egyik *Őszi nap* - berekháti tájkép, amelyet a Képzőművészeti Társulat vásárolt meg, a másik a *Genre* című, amelyik mezőn dolgozó munkásnőt ábrázol. Ezt a képet pedig az állam vásárolta meg. Mind a kettőt azért, hogy mint művészi értékű képet múzeumban őriztesse az utókor számára."

Mivel a szentesi sajtó e két hír után 33 évig nem közöl semmit Kosztáról, valószínű, hogy ez a két cikk a tanyai műtermét Kosztának bérbeadó Lakos Imre nyugalmazott polgármestertől származik.

A szerző már azt is tudta, hogy a Képzőművészeti Főiskola (Várdy Szilárd főigazgató és Révész Imre kecskeméti telepalapító tanár) már szervezik 1914.

júliusára az első szentesi művésztelepet a régen végzett rajztanárok közreműködésével. De az első világháború kitörése megakadályozta a telep létrejöttét.

A művészeti folyóiratok gyakran úgy emlegetik Kosztát, aki kitartóan, nagy szorgalommal dolgozik és csak úgy ontja a tájképeket a szentesi tanyavilágról. De a hatalmas szorgalom háttérében a "festői hivatástudat" mellett egy másik tényezőt is figyelembe kell vennünk. Egy szerződést, amely három évre lekötötte a művész minden munkáját. Koszta így vall erről az időszakáról a Világ tudósítójának 1921-ben:

"- Sokat dolgozik... - mondom a festőnek, aki egymásután rakosgatja elem az utolsó hetek munkáját."

Azt felelte:

- Nem lehet mást csinálni. Dolgozni kell, hogy agyonüsse az ember az időt...

- No de ennyit! Ez mégis sok!...

Tiltakozva int a kezével:

- Singer és Wolfnernek semmi sem elég. Öt hónap alatt 18 képet festettem és néhány héttel ezelőtt küldtem el nekik, mégis azt mondták, hogy kevés...

- Három esztendőre kötötte le magának ez a cég Koszta József minden ecsetvonását.

Újra ezt mondja:

- Nem eleget dolgozik nekik az ember. Ezt nem szeretem, jobb volna lassan, nyugodtabban festeni." ³⁷

A tudósításból még az is kiderül, hogy Koszta-tanyát és 15 hold földet akart vásárolni az összegyűjtött pénzből.

Szentesi munkásságáról a róla elnevezett múzeum birtokában lévő dokumentumok, valamint a művészt még életében ismerő emberek nyilatkozatai adhatnak hiteles képet.

Dr. Pigniczky Endre akkurátus hagyatéki aktáiban találhatóak azok a telekkönyvi szemlemásolatok, amelyekből kiderül, hogy az a bizonyos tanya - és földvásárlás 1922-ben megtörtént, de tulajdoni részarány nélkül, vagyis Koszta József egyedüli tulajdonosa ennek az ingatlannak. (Felsőréti 37/a - az ún. "Várháti tanya"). A dologban az a meglepő, hogy a vásárolt földnek kb. 30.000 korona körül mozgott holdja, így a 15 holdas birtok a tanyaépülettel közel félmillió koronába kerülhetett. Felvetődik tehát a kérdés, honnan ez a tőke, amikor Koszta az Ernst múzeumi kiállításáért - ami feltehetőleg a legnagyobb anyagi sikert jelentette számára - mindössze kb. 50.000 koronát kapott. De ennek ellenére tény, hogy 1937-ben egy újabb tízholdas vekerháti birtokot vásároltak, de ekkor már Koszta József 1/2, és neje Szeifert Anna 1/2 a tulajdoni részarány.

Kozákné Nagy Mária, aki ebben az időben Kosztáéknál szolgált, a vele készült riportban elmondja, hogy egy olaszországi kiállítás alkalmával Kosztának egy képét Mussolini vette meg, és ennek az egy képnek az árából vették meg a 15 hold földet Vekerháton.

Koszta egyéni, sokak szerint furcsa, különködő természetéből adódott, hogy még életében számos anekdota, térfás történet keringett róla. Sajnos mondhatni, hogy sokak számára nem festészete, hanem e történetek tették nevezetessé. Ezeknek hitelességét szerintem reménytelen és felesleges is kutatni. Ezzel kapcsolatosan Koszta legjelesebb monográfusának, Bényi Lászlónak a véleményével értek egyet, miszerint: "... az anekdotáknak jelentőséget, fontosságot tulajdonítani körülbelül annyit jelentene, mint a tudós felfedezése helyett azt méltatni, amit gondolkodás közben a botjával a porba firkált." ³⁸

Ezzel szemben fontosabbnak tartottam, hogy Koszta hagyatékával - elsősorban várháti tanyájának és szentesi képeinek sorsával - foglalkozzam.

Az említett tanyát Koszta 1922-ben vásárolta meg, amely Szentes központjától 5,2 km-re a felsőréti határrész 37/a száma alatt fekszik. Hozzá

közel - csak 100 méterre - húzódik a Szentestől Csongrád-Félegyháza felé vezető vasútvonal. Koszta egy kisebb épületet - istállót - alakított át műteremmé, melynek széle, nagy ablakai az udvar felé nyíltak. Több mint 20 évig dolgozott itt, és csak a halálát megelőző néhány évig laktak a belvárosban. A tanya a műteremmel mindvégig Koszta tulajdonában volt, de halála után kérdésessé vált, hogy ki viselje a tanya sorsát. Az ingatlan a tanyaival együtt az Alkotmány Termelőszövetkezet tulajdonába került.

A házba egy szövetkezeti dolgozót költöztettek. Ezt követően csak 5 év múlva találunk utalást a tanya sorsával kapcsolatosan. 1954. július 26-án a Népművelési Minisztérium - Aradi Nóra főosztályvezető-helyettes - Csalog József múzeumvezetőnek írt leveléből kiderül, hogy a jelenleg ott lakó szövetkezeti dolgozó nem gondolja a házat a művész hagyományaihoz méltóan. Továbbá felkéri a múzeumvezetőt, hogy az ügyben személyesen is keresse meg a Tanács VB-t.³⁹

Erre a kezdeményezésre csak 1957-ben találunk reagálását Szentes város tanácsa végrehajtó bizottságának január hó 25. napján tartott 2. rendes ülése jegyzőkönyvében: "A végrehajtó bizottság tudomására jutott, hogy néhai Koszta József festőművész alsóréti tanyája dűledezőfélben van. Fontosnak tartja a VB. annak megállapodását, szükséges-e a kérdéses épület műemlékké nyilvánítása. Ezért megbízza dr. Csalog József múzeumigazgatót ennek a kérdésnek megvizsgálására és kéri, hogy idevonatkozó javaslatát 1957. február 5-ig készítse el és VB. elé terjesztés végett a végrehajtó bizottság elnökének adja át."⁴⁰ Csalog József válaszában megfogalmazza, hogy a "világhírűvé lett művésznek kijáró kegyelet" megadása emlékének méltó megőrzése a város feladata. Továbbá a város feladatát abban látja, hogy "... a lehetőségekhez mérten, ésszerű módon őrizze meg Koszta József egykori tanyáját."⁴¹

A levélből az is kiderül, hogy a tanya építészeti szempontból nem műalkotás, így műemlékké az nem nyilvánítható, de Szentesnek értékes várostörténeti emléke, aminek megőrzése a Város Tanács VB. feladata.

Szerinte a várostól elvárható jogos kíváncsi, ha ezt az eddig sokszor átalakított épületet emléktáblával látja el és lakható, jó állapotban tartja. Az írásban olvasható még, hogy a múzeumigazgató most lát alkalmat arra, hogy a Városi Tanács VB. az épületet művészteleppé fejlessze.

A művész halála után tíz évvel megtörtént ingatlanának államosítása. Az erről szóló határozatot a Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága hozta 1959. november 28-án, melynek értelmében ezek a területek az Új Élet, illetve a Vörös Csillag Termelőszövetkezet tulajdonába kerültek.

A múzeum tulajdonában levő, 1961-ben készült szakdolgozatban a szerző említést tesz a művész volt lakóhelyéről. A leírtak szerint ebben az időben a tanya még jó állapotban volt, valamint megtudjuk, hogy a kis melléképületet - amely Koszta műterme volt - átalakították: "a nagy ablak helyén ajtó van, mennyezete alacsonyabb és gerendás, falai közül csak a hátsó - délkelet felőli - van eredeti állapotában. A tanya főépülete lakásul szolgált, lényeges változás nem történt rajta." ⁴² A tanya a telekkel akkor az Alkotmány Termelőszövetkezet birtokához tartozott.

A tanya sorsa sajnos innen kedvezőtlenül alakul. Ennek oka, hogy nem tudtak egységes álláspontra jutni abban a kérdésben, hogy jogilag kinek a feladata a tanya fenntartása, karbantartása. Ez a telek 1973 előtt Városi Tanács Élelmiszer-gazdasági, Ipari és Kereskedelmi osztálya tulajdonában volt, majd 1973-ban átadták a Városi Tanács Művelődési Osztályának azzal a megjegyzéssel, hogy a magyar állam tulajdonát képezi és a tanács földkönyvében szerepel. A művelődési ágazatnak állítólag anyagi lehetősége nem volt, hogy eredeti állapotában megőrizze, ezért járult olyan családok beköltöztetéséhez, akik vállalták az eredeti állapot fenntartását, az épület gondozását. Több lakója közül az utolsó 1979-ben lakásügyi kérelmet nyújtott be az igazgatási osztálynak. Vele az Élelmiszergazdasági osztály 5 évre haszonbérleti szerződést kötött 1980. augusztus 30-án. Ez 1985-ben lejárt, ekkor műemléki helyreállításra a tanács felajánlotta az Árpád

Termelőszövetkezetnek, mivel a környező földek is a tulajdonában vannak. A tsz. vállalkozott is a felújításra, de a helyreállítást megakadályozta, hogy az oda beköltöztetett lakó nem költözött ki, aki ezt megelőzően 20 évig lakott az Alkotmány tsz. egy közeli tanyáján, melyet hagyott összedőlni. Valószínű, hogy a szerződést csak formálisnak tekintette és végleg a tanyában akart maradni. A szerződésben vállalt gondozást nem teljesítette, 1985 óta jogcím nélkül lakik a házban.

A Városi Tanács 1987-ben felkérte a Településfejlesztési Osztályt, hogy amennyiben üres tanyaépületet vagy külterületi lakása van, tegye lehetővé az említett személy átköltözését. Súlyosbította a helyzetet, hogy akik esetleg hivatalosan próbálták orvosolni a problémát, odáig sem jutottak, hogy a pontos tanyaszámot, illetve helyrajzi számot azonosítsák. Ezt látni pl. a Városi Tanács 1987. szeptember 7-i ülésének feljegyzésében.

"A Koszta-tanya (Felsőrét 17. V. 36?) ügyében." ⁴³

Ezt használta ki az Árpád tsz. vezetősége, és éveken keresztül letagadta, hogy nem is az ő területük. Ez abból adódott, hogy nem az igazi tanyaszámon emlegették ezt az épületet. A beköltöztetett lakó úgy tévesztette meg a hatósági embereket, hogy az általa már korábban "leélt" tanyának a számtábláját magával vitte, és amikor a tanyaszám felől érdeklődtek, ezt a hamis tanyaszámot mutatta fel.

Rózsa Gábornak, a Koszta József Múzeum mérnök-muzeológusának - aki legtöbbet tett a Koszta-tanya megmentéséért - sajnos számos próbálkozása ellenére sem sikerült eredményt elérnie ebben az ügyben. Pedig az épület időközben szinte rommá vált, hiszen senki sem vállalja a karbantartását, inkább csak egymásra mutogatnak az illetékesek. Mindezt tetőzi, hogy ez év februárjában az épületben már jogtalanul tartózkodó lakó hibájából eredően tűz ütött ki, következtében jelentős kár keletkezett az amúgy is dűledező félben levő épületben. **(10., 11. sz. melléklet)**

Úgy érzem, a vázolt áldatlan állapot kialakulásáért nagyon sokan

felelősek. A hivatalok és szervezetek csak packáztak, egymásra mutogattak.

Meglátásom szerint, ha már ennyi gondot jelentett a külterületen lévő ingatlan állagának megőrzése, akkor azt értékesíteni kellett volna, s a befolyt összegből a Zrínyi utca 2. sz. alatti ingatlant emlékhellyé emelni. Ezt az is indokolná, hogy itt található a Koszta József utca és az emlékszobor is. **(12. sz. melléklet)**

Kutatómunkám további részében a festmények érdekes körülményeit próbáltam feltárni.

A Szentesen készült képek közül elég sok magántulajdonban van. Ennek oka valószínűleg az volt, hogy a második világháború viszontagságai, az egész országot érintő elszegényedés a művészt is súlyosan érintették. A Kosztát ismerő emberek elmondása szerint ebben az időben gyakran jelent meg a Szentesi Újságban a következő hirdetésszöveg: "Cukorért, élelemért Koszta-képet adok." Súlyos betegség is gyötörte már ekkor a művészt. Állítólag maga járta a gyógyszertárakat és a gyógyszer fejében festményt adott. Életének ezen epizódjai nagyon megviselhettek, mert köztudott volt róla, hogy képeit rendkívül féltette és nagyon megfontolta, mikor egyet kiadott a kezéből. Ha hosszabb időre elutazott, képeit összetekerte és magával vitte.

A háború okozta ínséges időkből maradt fenn Kosztának egy textilsegélyt kérő levele, amelyből megtudjuk, hogy a 84 éves művésznek súlyos betegsége miatt a városba kellett költöznie. Továbbá leírja, hogy a hátrahagyott tanyáját kirabolták, így indokoltnak találta kérését. Ennek ellenére a polgármester elutasította azzal az indokkal, hogy csak a vagyontalan és kereset nélküli személyeket illeti meg a ruhasegély. **(13. sz. melléklet)**

Koszta József és felesége 1945-ben költöztek be Szentesre a Zrínyi utcába. Várháti tanyájukból csak a festményeket és néhány ágyneműjüket hozták magukkal. A beteg művészre és idős feleségére a házban lakó Vajda család viselt gondot 1949. február 2-án és ez év július 29-én bekövetkezett halálukig.

Kosztá az 1930-as években írott végrendeletének tartalma ismeretlen, mert az az ügyvédi irodák államosítása alkalmával elveszett. A művész súlyos betegsége pedig azt tette szükségessé, hogy helyette felesége, Szeifert Anna végrendelkezzen. A festményeket illetően a végrendelet a következőket tartalmazza: húsz darab festményt a magyar államra hagyott, mely festményeket a Szépművészeti Múzeumban külön Koszta-teremben kell elhelyezni. A festmények közül négy darabot tulajdonjoggal a szentesi múzeumra hagyott, mely képeket a múzeumban kell elhelyezni. Ezeken felülmaradó képeket egyenlően elosztva két testvérére hagyta, kiket teljes és kizárólagos joggal ruház fel.

A Koszta-képek további sorsát nehéz követni, mert a végrendeletből nem derül ki, hogy pontosan hány képről van szó. Sem az, hogy mely képeket szánta a Szépművészeti Múzeumba és melyeket a szentesibe. Erre vonatkozólag pontosabb adatokat abban a hagyatéki kimutatásban találtam amely a festő tulajdonát képező ingó és ingatlan felmérésén belül a képeinek leltározását is tartalmazza. (14. sz. melléklet) Ekkorra már a képek a Zrínyi utcai házból a múzeum őrizetébe kerültek. Ebben a leltárban huszonkilenc képet találunk címmel és festményeikhez tartozó adatokkal. A pénzügyi hatóság által felkért személy mindössze 51.800 Ft-ban állapította meg a képek összértékét.

A Koszta-képeket ismerve megállapítható, hogy a művész sem címmel sem évszámmal nem látta el festményeit, így ezt a feladatot az első leltározó, egyben felkért szakértő végezte, aki ebben az időben a helyi múzeum vezetője volt. Továbbá részt vett még a címadásban Csalog József, a múzeum következő igazgatója is.

Kosztá Józsefné 1948. november 15-én végrendelkezett. ebben van szó a magyar államra hagyott 20 képről. Szeifert Annát túlélte a művész. Felesége hagyatéki leltárakor nyomatékosan kijelenti, hogy az összes általa festett kép az ő tulajdonát képezi. Ezekből elhunyt feleségének sem ajándékozás címén, sem

más címen képet nem adott. Ezt a kijelentését a hagyatéki ügy tárgyaláskor figyelmen kívül hagyták.

A Közalapítványi Ügyigazgatóság hosszasan levelezett dr. Albertényi Andor közjegyzővel a feleség hagyatékában megemlített képek kiválasztásáról és elszállításáról. Mivel a két haláleset között rövid idő telt el, 1949 októberében egy olyan határozat született, hogy a két hagyatéki ügyet egyesítve kell tárgyalni.

A politikai események változása miatt ez csak 1962-ben vetődik fel újra. Ekkor keresik meg és hívják Szentesre a brassói rokonokat a művész hagyatékának tisztázására. Az örökösök nem sokat tudtak a régen elszármazott művésztől, így hozzá és a képekhez nem kötődtek. Egyszerű emberek lévén azok értékét nem ismerték.

A hagyatéki tárgyalás során tulajdonukba került festményeket a város tőlük rendkívül csekély - pár száz forintos - összegért vásárolta meg az 1949 óta Koszta nevét viselő múzeum részére.

Azért kellett végre rendezni az örökösödési ügyet, mert a centenáriumra 1961-ben egy állandó tárlatot alakítottak ki a 29 festményből a múzeumtól távol levő raktárépületben. Később ez átkerült a Széchenyi Ligetben lévő főépületbe. **(15. sz. melléklet)** Ez a kiállítás 20 évig volt megtekinthető. Az itt folyó átalakítási munkák - gázvezetés, szigetelés, födémcsere - miatt csak a 125. éves évfordulóra újult meg. A gyűjtemény anyaga folyamatosan bővül. **(16. sz. melléklet)** A Koszta-terem egyben a múzeum előadóterme is. Az állandó tárlaton a képeken kívül a festészethez szükséges eszközök is láthatók. **(17. sz. melléklet)**

III. Összegzés

Az előszóban azt írtam, hogy városunkban kevés dologra lehet büszke az ember. Kutatásomat befejezve arra a megállapításra jutottam, hogy itt nincs mivel büszkélkedni. Inkább szégyellni való, ahogyan a város pusztulni hagyta tanyáját - azt a helyet, ahol ezeket a csodálatos képeket festette.

Festményeinek sorsa kedvezőbben alakult. Gyűjteményes állandó kiállítása folyamatosan bővül.

Nemcsak a múzeumot nevezték el róla, hanem egy iskola és egy utca is viseli az ő nevét, amelynek közelében emlékszobra is megtalálható.

Vegyes érzelmek kavarnak bennem. Lehangelő volt látni a télen kiégett tanyát. De annál vigasztalóbb volt találkozni Rózsa Gábor mérnök-muzeológussal, akiben egy igazi Koszta-szakértőt ismerhettem meg. Nem tudom eldönteni, hogy tudása vagy lelkesedése a nagyobb, ahogyan a művész és hagyatékának ügyét a szíven viseli.

Úgy érzem, sikerült a vállalt feladatot teljesítenem: egy valósabb képet adnom a mesterről.

Köznevelési Alap Iskolájának, Bp., 1939.

Fehér Miklós: A magyar impresszionista festészet.

Felhasználtam az Magyar Révész Társaság, Bp., 1914. 187. sz.

A munkágyalók.

Székely György: 1930. 2. szám 187. sz.

Fabricszky Márton: Hataló hagyományok a magyar festészetben.

Székely György: 1930. 2. szám 184. sz.

Farkas Zoltán: Könyv- és képművelés Magyarországon.

Vasvári Pál: 1917. 29. szám 637. sz.

IV. Jegyzetek

- 1 Egy délután Koszta Józsefnél, a festőremeténél
Az Új Magyarország Vasárnapi Újsága
1938. május 18. 11. o.
- 2 Dr. Lázár Béla: Koszta József művészete
Magyar Művészet 1937. 3. szám 82. o.
- 3 Aradi Nóra: Koszta 10. o.
Corvina Kiadó, Bp., 1968.
- 4 Magyar Nemzeti Galéria
Adattár 8246/995
- 5 Lyka Károly: A magyar tanyák festője Koszta József jubiláris kiállítása
az Ernst Múzeumban
Pesti Hírlap, 1937. január 10. 11. o.
- 6 Dr. Lázár Béla: Koszta József művészete
Magyar Művészet 1937. 3. szám 79. o.
- 7 Bényi László: Koszta József
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1959.
- 8 Rózsa Miklós: A magyar impresszionista festészet
Pallas Irodalmi és nyomdai Részvénytársaság, Bp., 1914. 187. o.
- 9 A Munkácsy-iskola
Szabad Művészet 1950. 2. szám 187. o.
- 10 Rabinovszky Máriusz: Haladó hagyományok a magyar festészetben
Szabad Művészet 1980. 2. szám 204. o.
- 11 Farkas Zoltán: Koszta József kiállítása az Ernst Múzeumban
Vasárnapi Újság 1917. 39. szám 627. o.

- 12 Bálint Aladár: Két magyar festő
Nyugat, 1920. 91. o.
- 13 Csoportkiállítás az Ernst Múzeumban
Az Est 1922. február 12. 7. o.
- 14 Ék Sándor: Búcsúbeszéd Koszta József ravatalánál
Szabad Művészet 1949. 10. szám 425. o.
- 15 Meghalt Koszta József
Kis Újság 1949. július 31. 3. o.
- 16 Zárda József István: Miből látom, hogy Koszta József a magyar valóság
ábrázolója
Szabad Művészet 1949. 5. szám. 218. o.
- 17 Végvári Lajos: Szolnoki művészet 1852-1952
Művelt Nép Kiadó, Bp., 1952. 52. o.
- 18 Aradi Nóra: Koszta
9. o.
- 19 Bényi László: Koszta József
6. o.
- 20 Képzőművészeti Társulat irattára
- 21 Hazai Krónika
Művészet, 1902. 66. o.
- 22 Elek Artúr: Három magyar festő
Az Újság 1917. szeptember 8. 15. o.
- 23 Farkas Zoltán: Koszta József kiállítása az Ernst Múzeumban
Vasárnapi Újság 1917. 39. szám 627. o.
- 24 Nagy Zoltán: A Kossuth-díjas Koszta József
Puszták Népe 1948. 2. szám 144. o.

- 25 Dömötör István: Koszta József
Magyar Művészet 1927. 5. szám 241. o.
- 26 Az Érdekes Újság 1917. szeptember 23. 1. o.
- 27 Magyar mesterek csoportkiállítása
Népszava 1917. október 14. 5. o.
- 28 Dr. Lázár Béla: Koszta József művészete
Magyar Művészet 1937. 3. szám 80. o.
- 29 Bálint Jenő: Művészfajok 33., 34. o.
Amicus Kiadó, 1983.
- 30 Bálint Lajos: Ecset és véső
108. o.
Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1973.
- 31 Herman Lipót: Koszta József
Pesti Napló, 1932. február 21. 2. o.
- 32 Pánczél Lajos: Színek és fények
Világ 1928. szeptember 14. 5-6. o.
- 33 Koszta levele Rudnay Gyulához (Bényi L. - Koszta J.)
1941. június 12.; Dr. Rudnay Gyula tulajdona
- 34 Koszta József a magyar piktúra Cinnátusa, huszadik éve él vidéki
tanyáján
Nemzeti Újság, 1933. január 1. 23. o.
- 35 Egy szentesi művész sikere
Alföldi Ellenzék 1913. április 8. 2. o.
- 36 Távozó festőművész
Alföldi Ellenzék 1912. június 16. 6. o.
- 37 Lestyán Sándor: Koszta Józsefnél a tanyai műteremben
Világ 1921. augusztus 28. 5-6. o.
- 38 Bényi László: Koszta József
38. o.

- 39 A Népművelési Minisztérium levele dr. Csalog József múzeumvezetőnek, Koszta József házának tárgyában
1984. július 26., Budapest
- 40 Kivonat Szentes város tanácsa végrehajtó bizottságának 1957. évi január 25. napján tartott 2. rendes ülése jegyzőkönyvéből
13/1957. vb. szám
- 41 Dr. Csalog József levele a Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának
1957. február 1. 16/1975. szám
- 42 Dobozi András: Koszta József emléke a szentesi nép körében
Szakdolgozat, Szentes, 1961.
- 43 Feljegyzés a Városi Tanács VB. 1987. szeptember 7-én megtartott vezető megbeszéléséről
A feljegyzést készítette: Mészáros Júlia művelődésügyi osztályvezető

V. Felhasznált irodalom

1. Végvári Lajos: Szolnoki művészet 1852-1952
Művelt Nép, 1952
2. Bényi László: Koszta József
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1959.
3. Válogatás: Az alföldi festészet kérdései
A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Csongrád Megyei Szervezete,
Csongrád, 1960.
4. Dobozi András: Koszta József emléke a szentesi nép körében
Szakdolgozat, Szentes, 1961.
5. Aradi Nóra: Koszta
Corvina Kiadó, Bp., 1965.
6. Az én múzeumom 14.
Csók - Koszta - Rudnay
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1966.
7. Passuth Krisztina: A századforduló
Magyar művészettörténet
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1971.
8. Bálint Lajos: Ecset és véső
Szépirodalmi Kiadó, Bp., 1973.
9. Lyka Károly: Festészeti életünk a milleneumtól az első világháborúig
Magyar művészet 1896-1914.
Corvina Kiadó, Bp., 1983.
10. Bálint Jenő: Művészfejek
Amicus Kiadás, Budapest, 1983.

11. Herbai Ágnes: Művészeti élet Magyarországon az 1930-as években
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Bp., 1985.
12. Kristóf Nagy István: Vásárhelyi festők
Corvina Kiadó, Bp., 1988.
13. Egri Mária: Koszta József
"Magyar mesterek" sorozat
Corvina Kiadó, Bp., 1989.

Cikkek

1. Hazai Krónika
Művészet, 1902. 66. o.
2. Alföldi Ellenzék 69. szám
1912. június 16.
3. Farkas Zoltán: Koszta József kiállítása az Ernst Múzeumban
Vasárnapi Újság 39. szám 1917. 64. évf.
4. Művészet, irodalom: Koszta József
Magyar mesterek csoportkiállítása
Népszava 1917. október 14.
5. Képzőművészet: új csoportkiállítás az Ernst Múzeumban
Pesti Hírlap 1917. szeptember 8.
6. Képzőművészet: Három magyar festő
Az Újság 1917. szeptember 8.
7. Bálint Aladár: Két magyar festő
Nyugat 1920.

8. Lestyán Sándor: Koszta Józsefnél a tnayai műteremben
Világ 1921. augusztus 25.
9. Két kiállítás: Csoportkiállítás az Ernst Múzeumban és a Budai
Művészházban
Szerk.: Magyarország 1922. február 12.
10. Gerő Ödön: A magyar népeletkép
Magyar Művészet 1927. 1. sz.
11. Dömötör István: Koszta József
Magyar Művészet 1927. 5. sz.
12. Herman Lipót: Koszta József
Pesti Napló 1932. február 21.
13. Lyka Károly: A magyar tanyák festője
Koszta József jubilális kiállítása az Ernst Múzeumban
Pesti Hírlap 1937. január 10.
14. Dr. Lázár Béla: Koszta József művészete
Magyar Művészet 1937. 3. sz.
15. Egy délután Koszta Józsefnél, a festő remeténél
Az Új Magyarság Vasárnapi Újságja 1938. május 18.
16. Koszta József új képét festi a szentesi gyermekkórház javára
Magyar Alföld 1946. március 27.
17. Miért szavazok a Kommunista Pártra?
Városunk büszkesége Koszta József festőművész válaszol
Magyar Alföld 1947. augusztus 24.
18. Nagy Zoltán: Új termés
A Kossuth-díjas Koszta József
Puszták Népe 1948. 2. sz.

19. M. Kiss Pál: A paraszt ábrázolása a magyar festészetben
Szabad Művészet 1948/6.
20. Meghalt Koszta József
Kis Újság 1949. július 31.
21. Zárda József István: Miből látom, hogy Koszta József a magyar valóság
ábrázolója
Szabad Művészet 1949. 5. sz.
22. Ék Sándor: Búcsúbeszéd Koszta József ravatalánál
Szabad Művészet 1949. 9. sz.
23. II. A Munkácsy - Iskola
Szabad Művészet 1950. 1-2. sz.
24. Rabinovszky Máriusz: Haladó hagyományok a magyar festészetben
Szabad Művészet 1950. 204. 1.
25. Tombor Ilona: A fiatal Koszta József
Művészettörténeti Értékelések 1953/1-2.
26. Monográfia készül Koszta Józsefről
Művelt Nép 1954. augusztus 1.
27. Sebestyén György: A Viharsarok nagy festője Koszta József
születésének 90. évfordulóján
Magyar Nemzet 1954. április 27.
28. Rózsa Gábor: Koszta kisajátítása avagy festészetről feketén - fehérén
Kézirat 1991. március 27.

VI. Képek jegyzéke

1. sz. melléklet

Mátyás király találkozása Beatrixszel (Vázlat)

Olaj, vászon. 47,5 x 92 cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

2. sz. melléklet

Hazatérő aratók 1897.

Olaj, vászon. 115 x 141 cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

3. sz. melléklet

Fürdő után 1895.

Olaj, vászon. 63 x 91 cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

4. sz. melléklet

A mezőn 1904.

Olaj, vászon. 107,5 x 118,5 cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

5. sz. melléklet

Kukoricatörés 1905. k.

Olaj, vászon. 70 x 78 cm

Szentes, Koszta József Múzeum

6. sz. melléklet

Kapáló nő 1906. k.

Olaj, vászon. 38,5 x 36,5 cm

Szeged, Móra Ferenc Múzeum

7. sz. melléklet

Tányértörő nő 1919. k.

Olaj, vászon. 80 x 70 cm

Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

8. sz. melléklet

Kukoricatörők 1917. k.

Olaj, vászon. 65 x 55 cm

Szentes, magántulajdon

9. sz. melléklet

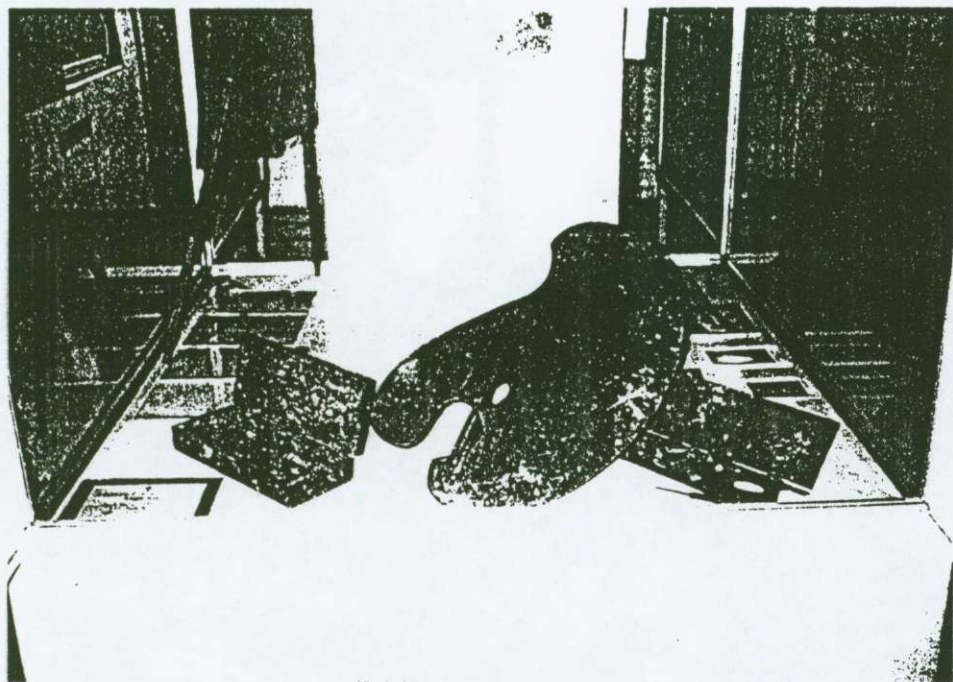
Hazatérők 1940. k.

Olaj, vászon. 72 x 95 cm

Szentes, Koszta József Múzeum

VII. Melléklet

VII. Mellékletek

17. A művész festőeszközei

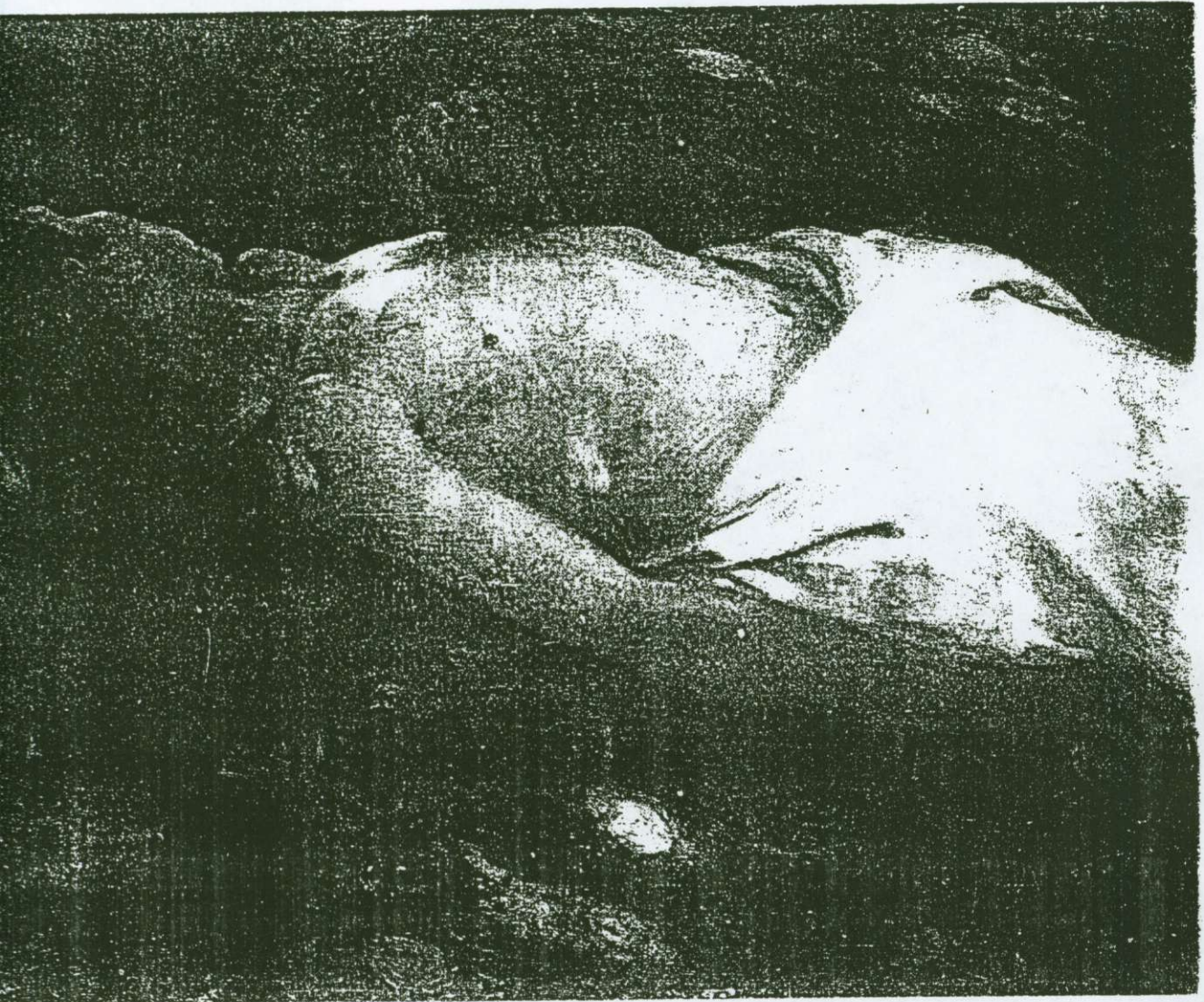

I. Mátyás király találkozása Beatrixszel

(Vázlat)

1. Hazatérő aratók. 1897.

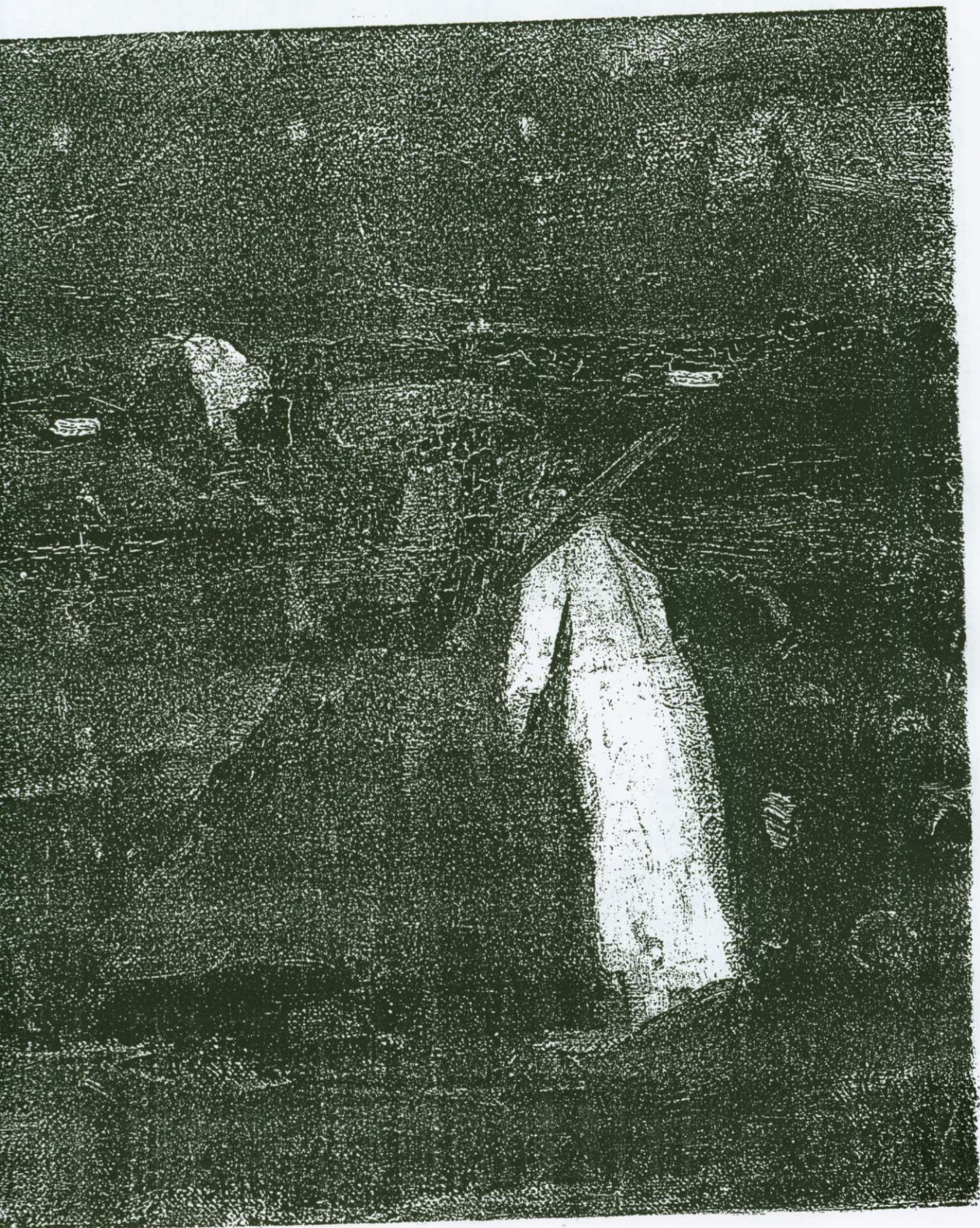
3. Fürdő után, 1895.

4. A mezőn. 1904.

5. Kukoricatörés, 1905. k.

6. Kapáló nő. 1906. k.

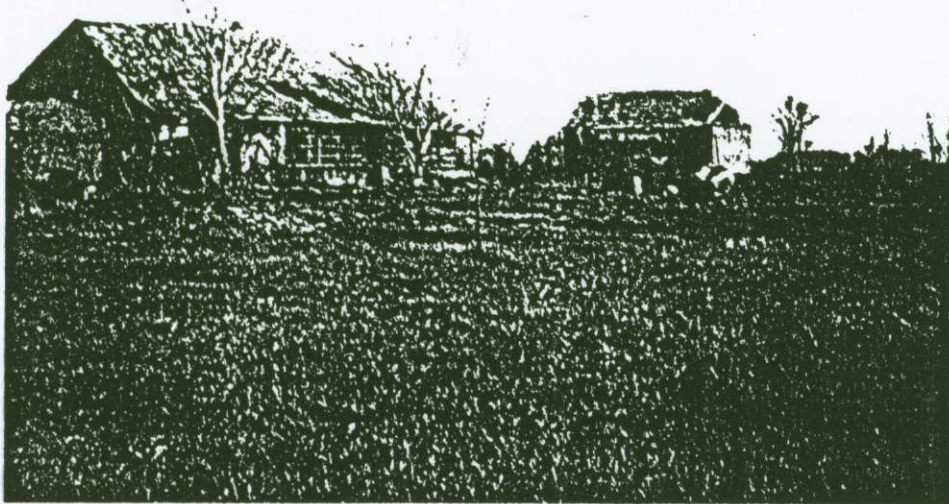
7. Tányértörő nő, 1919. k.

8. Kukoricatörök, 1917. k.

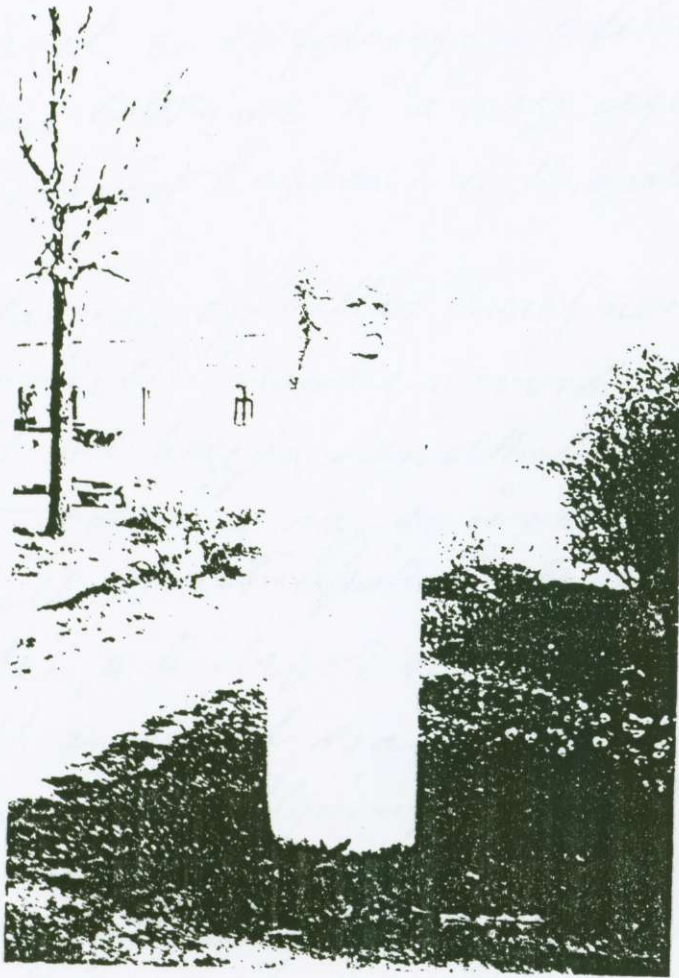
9. Hazatérők, 1940. k.

10. A Koszta-tanya ma (jobbra a volt műterem)

11. Koszta egykori műterme mai állapotában

12. Koszta emlékszobor, mögötte a róla elnevezett utcával

Jóan Lintelt-főpolgármester Ur.

Tisztelettel kérlöm Hoj aróronok bevonulása
alkalmával én is felszámolva a felső v. t. 37/a. sz.
tanyámban laktam is a nagy igazságon folytán
egyszerűen kaptam, is Rorkarba, Kallat be-
meinn.

A tanyán egy Villás Jozsef nevű tanyait
hagyunk, de aróronok rövid idő múlva a
tanyát ott hagyta anélkül hogy engem érte-
sített volna s így az úres tanyát feljára
Ninaboltán sőt apókat alkalmoztatni elvitte.

Mintán, a bíróság szerint, ilyen károsultak,
Textill anyagok szándékosa s segélyes
Kivétel a Ter. Polgármester urat engem is
ilyen segélyes rendszerben működtetik
En egy fél évig a betegségy következtibe
Rorkarba felüdtem sly évek vassok a
tanyára vissza nem mehetek mert azt
vann rombolva dolgozni meg nem tudok.
Küldelindolom Kivételmet.

Maradtam még tisztelettel

Konta Jozsef
főpolgármester.

Szenten 1945. XI. 28.

13. A művész saját kézzel írott segélykérő levele

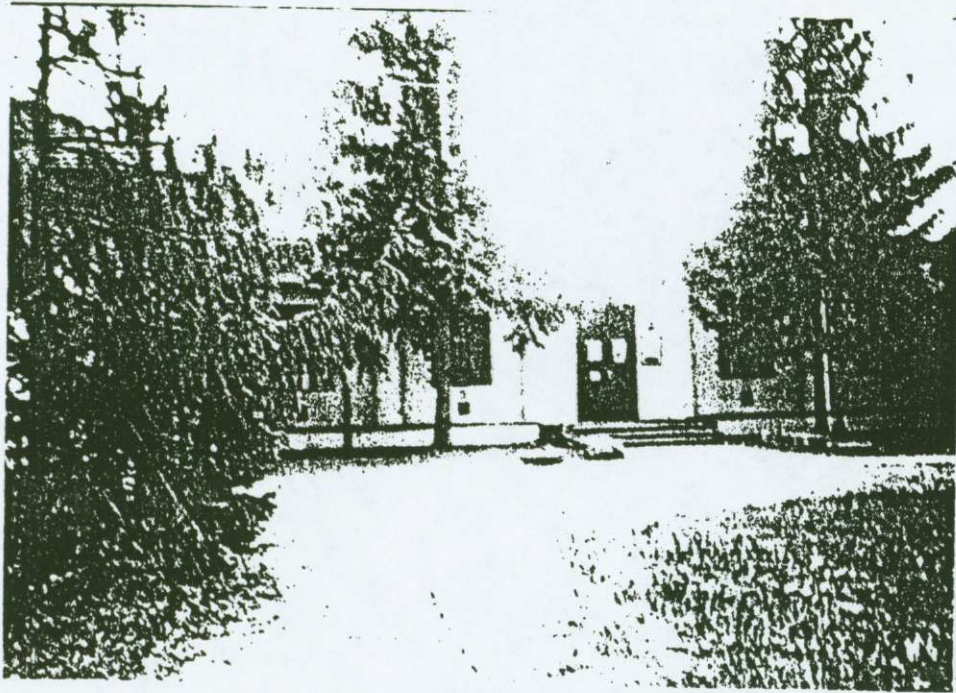
Másolat 872 T mánuhöz melléklet az 5 és 7 csoporthoz. -
1949

Folyószám	Darab szám	T á r g y	Összesen	
			P	f
		Szentes megyei város múzeum örizésében: igazgató Dr. Zoltai Elemér:		
1	1	Tányá tányá dekli 35x43	1.200.	-
2	1	Virág csendélet tulipánnal -"- 38x48	1.200.	-
3	1	Városnégi putri -"- 45x52	1.800.	-
4	1	Falirány lával -"- 44x54	1.500.	-
5	1	Tányá pirosköttyes nővel -"- 50x70	1.800.	-
6	1	Berkhátiputri pészlet malommal -"- 50x70	1.800.	-
7	1	Tányá csajjúkkal -"- 50x70	1.800.	-
8	1	Tányá boglyakkal város 45x60	1.500.	-
9	1	On arickéj -"- 41x50	2.000.	-
10	1	Harlak pirosköttyes nővel -"- 40x50	500.	-
11	1	Róza csendélet -"- 31x41	800.	-
12	1	Putri pirosfejű nővel -"- 52x64	1.800.	-
13	1	Piros fejű nő (magyitól a Károlyi tőről) -"- 40x49	1.200.	-
14	1	Virág csendélet -"- 27x36	500.	-
15	1	" " " " -"- 21x29	500.	-
16	1	Putri (müvész atyja) régi alkotta -"- 43x53	600.	-
17	1	Virág csendélet rózsával -"- 32x42	500.	-
18	1	Boglyak piros szemű nővel -"- 52x64	1.800.	-
19	1	Tányá -"- 52x64	1.400.	-
Összesen =			24.200.	-

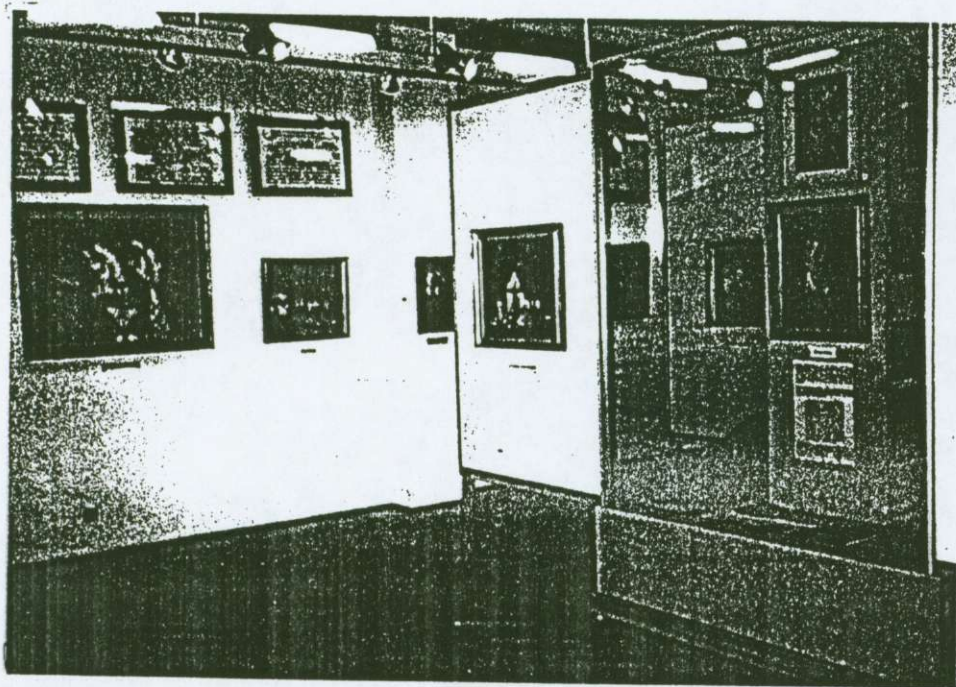
SZENTESI NAPLO NYOMVA

14. A hagyatéki kimutatásban szereplő képek leltára

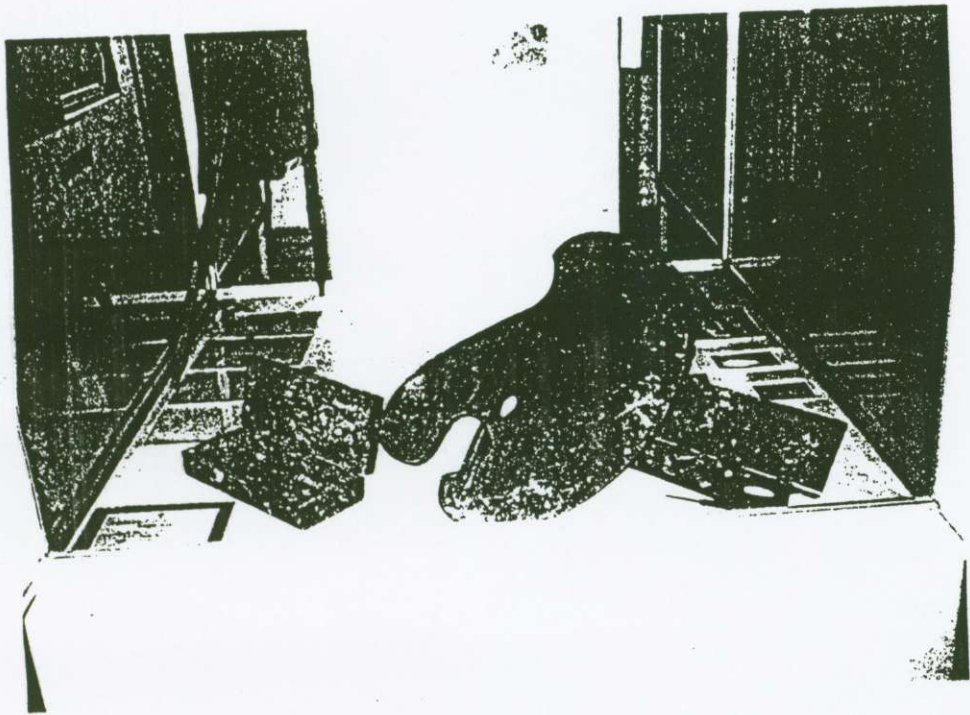
Folyószám	Darab szám	T á r g y	Összesen
		Átkorlat =	24.200. -
✓ 20.	1	Tanya baglyákkal korszakosított képek mivel vászon 50x66	2.000. -
✓ 21.	1	Hoszaras nő és hajlé alak -"- 50x64	2.000. -
✓ 22.	1	Tyulok majomsággal -"- 50x57	1.500. -
✓ 23.	1	Hoszaras nő -"- 64x77	3.000. -
✓ 24.	1	Putrisor -"- 57x75	1.800. -
✓ 25.	1	Yulcoricás lányával -"- 51x64	1.800. -
✓ 26.	1	Felirakásos nő -"- 63x77	3.500. -
✓ 27.	1	Munkás nő (harstóris) -"- 76x85	4.000. -
✓ 28.	1	Nők napraforgóval -"- 79x81	4.000. -
✓ 29.	1	Dompliszedők -"- 78x84	4.000. -
		Tudomásul veszi Dr. Bene István egyik vizsgálója, hogy a fenti képeket képeken kívül még 6 db-ot Hay Károly, Dr. Pogány Károly és Ohmacher Anna a varsoi kiállításra vitték el. - Majna csak a parisi kiállításra (5. ábr.) db-ot vitték el Dr. Pogány Károly és Ohmacher Anna. - Ezeknek értéke jelenleg nem állapítható meg. -	
		Átvétel:	51.800. -

15. A szentesi Koszta József Múzeum bejárati oldala

16. A Koszta-terem (állandó tárlat a múzeumban)

17. A művész festőeszközei